

UNICORN COLLEGE

Katedra ekonomiky a managementu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vývoj vysokého školství v České republice a uplatnitelnost absolventů
vysokých škol v praxi**

**Autor: Helena Pospíšilová
Vedoucí BP: Doc. Ing. Jan Čadil, Ph.D.**

2013 Praha

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Helena Pospíšilová
Studijní program:	Ekonomika a management
Studijní obor:	Ekonomika a management
Název práce:	Vývoj vysokého školství v České republice a uplatnitelnost absolventů vysokých škol v praxi

CÍL

Vysoké školství prošlo v posledních dvou desetiletích mnoha reformami, které byly postupnou reakcí na transformaci ve společnosti.

Jako významné změny můžeme například uvést výrazný nárůst studentů přijatých na veřejné vysoké školy nebo založení soukromých vysokých škol. S těmito skutečnostmi souvisí vyšší počet absolventů, kteří se snaží uplatnit na trhu práce.

Mezi problémy, na které bych se chtěla zaměřit, patří již zmíněný vývoj počtu vysokých škol a jejich absolventů, a to z pohledu celku i dle oborů. S tím bezprostředně souvisí i uplatnitelnost absolventů na trhu práce. Z logiky věci vychází, že existují obory s větší či menší uplatnitelností absolventů. Otázkou také například zůstává, jakým způsobem ovlivňuje uchazeče o studium situace na trhu práce při výběru vhodného oboru. Či hraje-li otázka neuplatnitelnosti na trhu práce nějakou roli? Jaký je ve výsledku počet nezaměstnaných absolventů vysokých škol? Jak si v tomto směru stojí vysoké školy v porovnání s ostatními stupni vzdělání? Samozřejmě vyvstává i otázka finančního hodnocení těchto odborníků a případné mezioborové srovnání. V neposlední řadě může být tato problematika zajímavá i z pohledu mezinárodního srovnání.

Cílem této studie je pomocí dostupných statistických ukazatelů a odborných materiálů danou situaci analyzovat.

OSNOVA

1. Úvod
2. Lidský kapitál, teorie zaměstnanosti
3. Historie školství v České republice s důrazem na vysoké školy
4. Analýza
5. Závěr

DOPORUČENÁ LITERATURA

MAZOUCH, Petr a Jakub FISCHER. Lidský kapitál. Vyd. 1. V Praze. ISBN 978-80-7400-380-6.

KOUCKÝ, Jan a Martin ZELENKA. Uplatnění absolventů vysokých škol na trhu: Expertizní studie. In: [online]. [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/download/Absolventi%20Expertiza%20Oct09.pdf>

MCKINSEY&COMPANY. Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení. Praha, září 2010.

Ústav pro informace ve vzdělání [online]. [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://www.uiv.cz/rubrika/98>

Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/abs>

Portál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>

Portál Českého statistického úřadu [online]. [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Jan Čadil Ph.D.

Adresa pracoviště: V Kapslovně 2767/2, 130 00 Praha 3

Datum zadání bakalářské práce: 22.06.2012

Termín odevzdání bakalářské práce: Podle rozhodnutí rektora

V Praze dne 04.07.2012

prof. Ing. Jiří Kleibl, CSc.
rektor

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma Vývoj vysokého školství v České republice a uplatnitelnost absolventů vysokých škol v praxi vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím výhradně odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou v práci citovány a jsou také uvedeny v seznamu literatury a použitých zdrojů.

Jako autor této bakalářské práce dále prohlašuji, že v souvislosti s jejím vytvořením jsem neporušila autorská práva třetích osob a jsem si plně vědoma následků porušení ustanovení § 11 a následujících autorského zákona č. 121/2000 Sb.

V Praze dne 1. 5. 2013

.....
Helena Pospíšilová

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Doc. Ing. Janu Čadilovi, Ph.D. za účinnou metodickou, pedagogickou a odbornou pomoc a další cenné rady při zpracování následující bakalářské práce.

**Vývoj vysokého školství v České republice a uplatnitelnost absolventů
vysokých škol v praxi**

**Development of University Education in Czech Republic
and Employability of Graduates in Practice**

**UNICORN
COLLEGE**

Abstrakt

Bakalářská práce na téma Vývoj vysokého školství v České republice a uplatnitelnost absolventů vysokých škol v praxi popisuje ve své první části lidský kapitál a teorie zaměstnanosti. Zaměřuje se především na definici lidského kapitálu a způsoby jeho měření. Dále se zabývá definicemi zaměstnanosti, nezaměstnanosti, jejich způsoby evidence a řešením této problematiky z pohledu státu.

V druhé části je zdůrazněn význam vzdělávání a je podrobněji popsán vzdělávací systém v České republice. Stěžejní částí práce je analýza rentability nákladů vložených do studia na vysoké škole, statistické zpracování nárůstu absolventů vysokých škol a uplatnitelnost absolventů v praxi. Závěry analýzy poukazují na rozdílnou rentabilitu nákladů dle oborů studia.

Klíčová slova: lidský kapitál, vzdělání, vzdělávací systém, vysoké školy, absolventi, uplatnitelnost v praxi, zaměstnanost, nezaměstnanost

Abstract

In the first part, the bachelor thesis *Development of University Education in Czech Republic and Employability of Graduates in Practice* describes the notion of human capital and presents the theories of employment. It focuses primarily on the definition of human capital and on the means of its measurement. Further, the first part of the thesis deals with the definitions of employment and unemployment, and with the problems of the state connected to finding out, and keeping the correct records of, the rate of unemployment.

The second part of the thesis stresses the importance of education and presents closer description of the educational system of Czech Republic. The crucial part of the part is devoted to the analysis of the returns on investment in the university education. The increase in the number of graduates from universities and their employability after studies are examined and processed by statistical methods.

Keywords: human capital, education, educational system, universities, graduates, employability on labor market, employment, unemployment

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Lidský kapitál, teorie zaměstnanosti.....	11
2.1. Definice lidského kapitálu	11
2.2. Měření lidského kapitálu	13
2.3. Vzdělání a nezaměstnanost.....	16
2.3.1. Nezaměstnanost – ekonomické teorie v průběhu staletí	17
2.3.2. Definice a metodika měření zaměstnanosti a nezaměstnanosti	21
2.3.3. Nezaměstnanost a její členění.....	25
2.3.4. Státní politika zaměstnanosti	29
3. Školství v České republice s důrazem na vysoké školy.....	33
3.1. Význam vzdělání	33
3.1. Školství v České republice.....	36
4. Analýza	42
4.1. Náklady na studium z pohledu studenta	42
4.1.1. Mzdová politika - rentabilita vysokoškolského studia	43
4.2. Uplatnitelnost absolventů vysokých škol na trhu práce - dle oborů	46
4.2.1. Vývoj počtu absolventů vysokých škol dle jednotlivých oborů	46
4.2.2. Nezaměstnanost absolventů vysokých škol.....	50
4.2.3. Nezaměstnaní absolventi vysokých škol dle skupin.....	52
5. Závěr	56
7. Seznam použité literatury	60
8. Seznam obrázků.....	63
9. Seznam tabulek.....	64
10. Seznam grafů	65
11. Seznam příloh	66

1. Úvod

Cílem každé hospodářské politiky je zajištění stabilní ekonomiky a hospodářského růstu. Na tomto procesu se významným způsobem podílí tzv. výrobní faktory, mezi které patří i výrobní faktor práce. Práce je lidská činnost, při které dochází k přeměně ostatních výrobních faktorů na statky. Jde o specifický typ výrobního faktoru, protože jeho kvalitu je možné ovlivnit. Kvalita lidské činnosti úzce souvisí s úrovní lidského kapitálu. Lidský kapitál je možné charakterizovat jako schopnosti, znalosti a dovednosti, které jednotlivci využívají pro osobní a zároveň společenský prospěch. Vrozené schopnosti jsou dále rozvíjeny, doplňovány a ovlivňovány rodinným a sociálním prostředím, ve kterém osoby žijí. V neposlední řadě je ale úroveň lidského kapitálu ovlivněna vzděláním, kterého je možno v dané společnosti dosáhnout.¹ Všechny vlády si uvědomují potřebu vzdělávání svých občanů a jde proto vždy o jednu z politických priorit. I tak jsou přístupy vlád k rozvoji vzdělanosti obyvatelstva odlišné.

V České republice je školství zajišťováno státem i soukromými subjekty. Na povinné předškolní vzdělání v mateřských školách navazuje povinná devítiletá školní docházka. Následně většina žáků pokračuje ve studiu na gymnáziích, středních školách a na konzervatořích v rámci nepovinného sekundárního studia. Pro absolventy středních škol s výučním listem jsou pro následné studium k dispozici nástavbová studia s maturitní zkouškou. Nejvyšším stupněm vzdělání je studium na vysokých školách, které spadá pod terciární vzdělávání. Vzdělávání má prokazatelný pozitivní vliv na jednotlivce i na společnost. Přímě ovlivňuje zejména uplatnitelnost jedince na trhu práce, ale také jeho společenský status, začlenění do společnosti, kvalitu života i jeho délku. Má vliv na lidské zdraví a životosprávu. Z pohledu státu přináší investice do vzdělání kvalitní a mezinárodně konkurenceschopnou pracovní sílu přispívající k růstu ekonomiky. Zároveň vede ke zlepšení bezpečnosti prostředí, nižší nezaměstnanosti apod.² Tyto investice je ale nutné vynakládat efektivně, aby skutečně vedly ke konkurenceschopnější pracovní síle a zároveň aby byla možná oborová uplatnitelnost těchto pracovníků na trhu práce. V opačném případě je stát zatěžován negativními vlivy nezaměstnanosti. Z pohledu ekonomických teorií je

¹ MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd., Praha: C.H. Beck, 2011, s. 1-60.

² MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd., Praha: C.H. Beck, 2011, s. 1-60.

nezaměstnanost přirozenou součástí ekonomiky a trhu práce. Její hodnoty však nesmí překročit přijatelnou výši.

V dnešní době je nezaměstnanost skloňována ve všech tvarech. S růstem nezaměstnanosti roste výplata sociálních dávek, zejména ve formě podpor v nezaměstnanosti. Tím dochází k zatížení státního rozpočtu, jsou vybírány nižší daně, klesá poptávka po výrobcích atd. Nárůst nezaměstnanosti bylo v posledních letech možné sledovat v celém západním světě. Vzhledem k rozsáhlým následkům nezaměstnanosti jsou státem zavedena opatření, která mohou nezaměstnanost a její následky zmírnit. V souladu s právem Evropské unie je v rámci zákona č. 435/2004 Sb.³ o zaměstnanosti upraveno zabezpečování státní politiky zaměstnanosti. Jejím cílem je za pomoci projektů ministerstva práce a sociálních věcí, Úřadů práce a dalších, dosahovat v ideálním případě plné zaměstnanosti a chránit tak subjekty i stát před nezaměstnaností.

Nejnižší nezaměstnanost v České republice je evidována u vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva. Vysoké školství, jako nejvyšší možná forma studia, je považováno za zprostředkovatele nejcennějších hodnot. Stát do této úrovně studia vkládá největší množství investic z celkové sumy určené pro oblast vzdělávání. Je tedy od absolventů očekáván největší přínos pro společnost a ekonomiku státu. Zůstává zde ale problematika uplatnitelnosti absolventů jednotlivých oborů na trhu práce a otázka smysluplného vynakládání zdrojů. V našem vzdělávacím systému je možné studovat nejen na státních a veřejných vysokých školách, ale také na vysokých školách soukromých, které se liší především způsobem financování studia, kdy studenti soukromých vysokých škol hradí studium z vlastních zdrojů.

Trh práce se jeví vůči absolventům vysokých škol přívětivý. Je ale tato situace stejná u všech oborů dané úrovně vzdělání, nebo existují obory, kdy práce a náklady vynaložené na jejich studium nepřinesou očekávaný přínos? Je na trhu práce stále dostatečný prostor pro narůstající počty absolventů vysokých škol? Projeví se v zaměstnání dosažení vyšší úrovně vzdělání po finanční stránce? Budou příjmy v takové výši, aby byly schopny pokrýt investici vloženou do vzdělání? V této práci bych se chtěla zaměřit právě na zmínované otázky týkající se uplatnitelnosti absolventů vysokých škol v praxi v souvislosti se studovaným oborem a na otázku rentability finančních prostředků vložených do studia z pohledu státu i jednotlivce.

³ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti ze dne 13. května 2004 - § 2.

2. Lidský kapitál, teorie zaměstnanosti

2.1. Definice lidského kapitálu

Lidským kapitálem se zabývali již představitelé ekonomických teorií v 18. století. Definice lidského kapitálu, stejně jako názory na ni, nejsou zcela jednotné. Obecně je možné definovat lidský kapitál jako schopnosti, znalosti a dovednosti, kterými jedinec disponuje. "Konkrétní vymezení "lidský kapitál" se často přisuzuje autorům tzv. chicagské ekonomické školy – laureátovi Nobelovy ceny Garrymu S. Beckerovi a Jacobovi Mincerovi (Becker, 1963; Mincer, 1958). V dnešní době je obecně přijímána právě Beckerova definice: "Lidský kapitál jsou schopnosti, dovednosti a odpovídající motivace tyto schopnosti a dovednosti uplatnit."... lidský kapitál byl definován OECD jako: "...znalosti, dovednosti, schopnosti a vlastnosti jedince, které usnadňují vytváření osobního, sociálního a ekonomického blaha."⁴ Tato definice vznikla pro možnost mezinárodního srovnání. Je však možné nalézt mnoho dalších definic jak světových, tak českých ekonomů a odborných organizací.

Dle již zmiňované knihy Petra Mazoucha a Jakuba Fischera,⁵ je možné lidský kapitál doplňovat a zpřesňovat dalšími charakteristikami, jako jsou komunikační dovednosti, produktivní schopnosti a jiné. Na základě všech těchto charakteristik je ale možné rozdělit lidský kapitál do dvou skupin. Na základní lidský kapitál, mezi který patří vrozené dovednosti a širší lidský kapitál, kterými je možné tyto schopnosti rozvíjet a dále uplatňovat. Dalším charakteristickým znakem lidského kapitálu je proměnlivost jeho úrovně, která se projevuje v průběhu času. Je zřejmé, že jedinec může průběžně znalosti získávat, ale také je ztrácet. V případě, že disponuje určitými schopnostmi či dovednostmi, například vlastní motivací nebo cílevědomostí, je schopen na svém lidském kapitálu pracovat a dále se zdokonalovat. V opačném případě, kdy na svém nadání a získaných hodnotách nepracuje, se především vědomosti ztrácejí a investice do rozvoje těchto vědomostí pozbývají svou cenu.

Zdokonalování a práce na lidském kapitálu přináší vysoký užitek celé společnosti. Lidský kapitál je proto považován za jeden z důležitých výrobních faktorů. Jak již bylo zmiňováno v úvodu, základní členění výrobních faktorů zahrnuje práci, půdu a kapitál.

⁴ MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd., Praha: C.H. Beck, 2011, s. 2-18.

⁵ MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd., Praha: C.H. Beck, 2011, s. 18.

Lidský kapitál je však oproti zbylým aktivům jedinečný díky svým specifickým vlastnostem. Na jeho úroveň je možné působit jak pozitivně, tak negativně. Je ovlivňován zejména rodinným prostředím, sociálním postavením ve společnosti i úrovní společnosti jako takové, což potvrzují Petr Mazouch a Jakub Fischer ve své knize.⁶ Je ale také ovlivňován zejména vzděláním, jeho dostupností, úrovní a následnou uplatnitelností získaných vědomostí, čímž se dostáváme zpět k prvotní motivaci, která je ke studiu nezbytná. Lidský kapitál je ale specifický i díky své provázanosti s osobou, která je jejím nositelem.

Schopnosti a znalosti zaměstnanců přímo ovlivňují fungování společnosti, její produktivitu a uplatnitelnost na trhu. Cílem firmy je proto využít přínosu, který jí zaměstnanec přináší a co možná nejvíce tento přínos znásobit. Toho je možné dosáhnout právě zvyšováním kvalifikace pomocí vzdělávání. Současně s investováním do vzdělání se ale firma dostává do nepříjemné situace. Z mnoha důvodů mohou nastat situace, kdy vynaložené náklady nebudou správně využity a to například z důvodu neschopnosti zaměstnance nabyté znalosti aplikovat v praxi, nemožnosti uplatnění těchto vědomostí na dané pozici apod. Firma ale musí zároveň počítat s možným rozvázáním pracovního poměru ze strany zaměstnance, čímž se vystavuje riziku ztráty vložených investic. Není proto výjimkou, že v případě finančně nákladného školení jsou zaměstnanci nuceni podepsat smlouvu, dle které by bylo takové ukončení pracovního poměru sankcionováno. Délka období musí být v takovém případě jasně zakotvena ve smlouvě.

Lidský kapitál je možné považovat za jedno z nejméně likvidních aktiv firmy a to právě z důvodu jeho neoddělitelnosti od zaměstnance.⁷ Jakým způsobem tedy může firma využít vložené investice? V první řadě samozřejmě k vlastní podnikatelské činnosti. Jako další způsob se nabízí výdělek poskytováním školení dalším osobám a firmám, což je poněkud komplikované, neboť s tím jsou spojeny další povinnosti, které musí školitel splňovat. Další cestou je možnost vyškoleného zaměstnance pronajmout externí firmě k výkonu odborné činnosti za odpovídající finanční obnos, s čímž je ale spojena další administrativní zátěž. Zároveň se ale může jednat o finančně zajímavou podnikatelskou aktivitu.

Aktiva vložená do lidského kapitálu jedince je možné finančně vyčíslit, ale nabyté znalosti, zhodnocení lidského kapitálu a jeho budoucí přínos jednoduchým způsobem měřit

⁶ MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd., Praha: C.H. Beck, 2011, s. 1 - 3.

⁷ HOLMAN, Robert: *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 560.

nelze.⁸ Stejně tak není možné od subjektu vložená aktiva oddělit. Získané zkušenosti a dovednosti obzvláště složitějších činností nelze jednotlivci odebrat a dále předat či archivovat pro další využití firmy. Je možné poskytnout informace pomocí návodů a postupů, ale nemůžeme dále předat know-how, které kromě zmíněných informací zároveň obsahuje znalosti, poznatky a dlouholeté zkušenosti.

Lidský kapitál je nepochybně důležitým, ale také rizikovým aktivem podniku. Investice do něj je třeba důkladně zvážit a to jak s přihlédnutím k jejich výši, tak s ohledem na jejich následné uplatnění a očekávaný přínos.

2.2. Měření lidského kapitálu

Jak již bylo zmíněno, měření úrovně lidského kapitálu není jednoduchou záležitostí. Dle knihy "Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy"⁹ je možné na tuto problematiku nahlížet z různých úhlů pohledu, kterými se budu zabývat dále.

Základním problémem je skutečnost, že úroveň lidského kapitálu je kvalitativní vlastností jednotlivce, zatímco pro potřeby statistické evidence a následnou analýzu je třeba úroveň lidského kapitálu zachytit kvantitativním ukazatelem.

Nejběžnějším způsobem ověření úrovně lidského kapitálu jednotlivce je testování pomocí znalostního testu. Jedná se však pouze o hodnocení lidského kapitálu, zaměřující se na získané znalosti. Vlastnosti člověka, které jej vedou k získávání informací a schopnost tyto informace dále uplatnit jsou zde zcela opomíjeny. Jde tedy o hodnocení neúplné a ve své podstatě jej lze proto považovat za neobjektivní.

Dalším v praxi běžně používaným způsobem klasifikace úrovně lidského kapitálu je hodnocení dle dosaženého nejvyššího stupně vzdělání. Tento způsob hodnocení naráží na zmiňovaný problém proměnlivosti úrovně lidského kapitálu v čase, tzv. zastarávání informací v případě, že nejsou udržovány, aktualizovány, popř. dále rozvíjeny. Zároveň se ukazují jako problematické rozdíly mezi stejnými úrovněmi různých typů vzdělání. To přináší při celkovém porovnávání další komplikace.

K měření úrovně lidského kapitálu se využívají základní datové zdroje, mezi které patří "...šetření úrovně funkční gramotnosti dospělých, zdroje o formálním vzdělávání

⁸ MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd., Praha: C.H. Beck, 2011, s. 1 - 3.

⁹ MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd., Praha: C.H. Beck, 2011, s. 3-5.

obyvatelstva a zdroje o dalším vzdělávání obyvatelstva."¹⁰ Hodnocením funkční gramotnosti je myšleno zjišťování schopností jednotlivých věkových skupin obyvatelstva v různých oblastech. Jedná se o dovednosti čtenářské, matematické, přírodovědecké a informační, zaměřující se především na schopnost vyhledávání informací v textu a základní práce s počítačem. Mezi nejvýznamnější mezinárodní organizace zabývající se hodnocením vzdělávání a zabývající se šetřením funkční gramotnosti dospívající a dospělé populace států je Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). OECD¹¹ je světovou organizací, která v současné době sdružuje 34 demokratických, ekonomicky vyspělých zemí, které splnily podmínky členství v tomto fóru (Česká republika je členem od r. 1995). OECD vytváří prostor jednotlivým vládám pro společné řešení ekonomických, sociálních a globalizačních otázek na mezinárodní úrovni. Umožňuje seznamovat členy se zkušenostmi z jiných států a poskytuje prostor k hledání odpovědí na dané problémy. Seznamuje s odbornými názory a příklady řešení při současné snaze o následování nových vývojových trendů, čímž napomáhá k hospodářskému růstu daných zemí, zvyšování životní úrovně a celkovému rozvoji světového hospodářství. V poslední době také OECD nabízí své analytické expertízy a nashromážděné zkušenosti více než sedmdesáti rozvojovým a nově se rozvíjejícím tržním ekonomikám.

PISA¹² (Programme for International Student Assessment) je mezinárodní projekt OECD zaměřující se na testování patnáctileté mládeže v jednotlivých zemích sdružujících se v této organizaci a na následné srovnávání těchto výsledků. Důvodem testování je analýza žáků a jejich schopností pro studium na vysokých školách, jejich uplatnitelnosti na trhu práce i v mezinárodním srovnání. Tudíž přináší i celkový pohled na předpokládaný ekonomický vývoj České republiky a přináší jasné signály označující slabá místa na která je nutné se zaměřit. Testování probíhá v tříletých cyklech a je vždy zaměřeno na jinou oblast znalostí. První testování proběhlo v roce 2000 a bylo zaměřeno na oblast mateřského jazyka, druhé testování, zaměřené na matematiku, proběhlo v roce 2003, třetí testování v roce 2006 bylo zaměřeno na oblast přírodních věd, čtvrté se v roce 2009 soustředilo opět na oblast mateřského jazyka. Nově probíhá průzkum PISA 2012. V roce 2011 a 2012 proběhlo v České republice testování patnáctiletých žáků jak základních škol, tak studujících

¹⁰ MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd., Praha: C.H. Beck, 2011, s. 5.

¹¹ MŠMT: *OECD*. [online]. Praha, 2006-2012 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/organizace-pro-ekonomickou-spolupraci-a-rozvoj-oecd>.

¹² PALEČKOVÁ, Jana: *Hlavní zjištění výzkumu PISA 2009: umíme ještě číst?*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2010, s. 1-51.

cích v prvním ročníku všech typů středních škol. Testování bylo zaměřeno na znalosti matematiky, finanční gramotnosti a schopnosti řešit problémové úlohy, ke kterým jsou potřeba znalosti z různých oborů. Zároveň bylo zjišťováno rodinné zázemí studentů, jejich postoje a zájmy. Výsledky tohoto průzkumu budou publikovány v průběhu roku 2013.

Podíváme-li se na výsledky posledního ukončeného průzkumu, musíme bohužel konstatovat sestupný trend ve výsledcích českých žáků a to jak v oblasti čtenářské gramotnosti, matematické části i v části přírodovědné. V testu čtenářské gramotnosti dosáhli čeští žáci pouze průměrných výsledků a umístili se v hodnocení OECD až v třetí třetině žebříčku. V matematické i přírodovědné části byl výsledek žáků průměrný, avšak ve všech oblastech bylo zaznamenáno výrazné zhoršení výsledků. V matematické části šlo například o největší zhoršení ve výsledcích mezi roky 2003 – 2009 všech zemí vůbec. Faktem také je, že se výrazně snížil počet žáků, kteří si čtou pro radost. Velká část žáků uvedla, že se ve škole často nudí, do školy nechtějí chodit a že se podle žáků výrazně zhoršila i kázeň v hodinách. Na základě těchto výsledků je možné predikovat negativní dopad stavu vzdělanosti na budoucí vývoj ekonomiky. Zároveň je třeba se zaměřit na důvody a možnosti řešení této situace, neboť dosažené výsledky v tomto případě poukazují na nedostatečnou rentabilitu financí vložených do studia.

Česká republika se podílí i na druhém nejvýznamnějším projektu OECD – PIAAC¹³ (Programme for International Assessment of Adult Competencies - mezinárodní výzkum kompetencí dospělých). Tento výzkum je zaměřen na hodnocení úrovně základních dovedností, jimiž se zabývají lidé v běžném životě, a které potřebují k uplatnění na pracovním trhu. Bude tak poskytovat informace pedagogům, politikům i výzkumníkům, které bude možné dále využít k podpoře a zdokonalení dovedností dospělých tak, aby bylo dosaženo jejich co nejúspěšnějšího zapojení do ekonomiky. Podíváme-li se na projekt podrobněji, půjde o obdobný projekt jako je projekt PISA, avšak u občanů ve věku 16-64 let. Pomocí dotazníků budou zjišťovány dovednosti čtenářské, matematické a schopnost řešit problémy v prostředí informačních technologií, tzn. základní využití IT. Zároveň budou podávat informace blíže mapující jejich osobnost a využívání uvedených dovedností v běžném životě. Výsledky tohoto výzkumu budou zveřejněny 8.10.2013 v Paříži.

Jak významnou roli hraje ve společenském i ekonomickém světě vysoká úroveň vzdělání, si uvědomují mnohé státní, mezinárodní, ale i soukromé instituce. Kromě již zmiňovaných státních projektů existují soukromé iniciativy analyzující aktuální situaci ve

¹³ PIAAC: *Mezinárodní výzkum dospělých*. [online]. UIV, 2011 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <<http://www.piaac.cz/>>.

školsství. Jsou navrhovány možné alternativy k rozvoji vzdělanosti s cílem bezproblémové uplatnitelnosti občanů České republiky na trhu domácím i mezinárodním. Jako příklad je možné uvést knihu "Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení od firmy McKinsey & Company"¹⁴, zabývající se především manažerským poradenstvím v podnikové sféře. Jejich analýza byla zpracována na základě vlastní iniciativy a má přispět k rozvoji školství a celé České republiky. Analýza posuzuje kvalitu výsledků vzdělávání v České republice v mezinárodním měřítku, hledá příčiny, poukazuje na nutnost změn ve školství a navrhuje možné způsoby řešení.

2.3. Vzdělání a nezaměstnanost

Již v minulosti bylo vzdělání považováno za jednu z nejdůležitějších hodnot. Šlo o privilegium na které často dosáhli jen ti nejbohatší (pomineme-li vzdělávání církevních hodnostářů v rámci klášterů). Váha vzdělání s pokrokem a rozvojem společnosti rostla a společnost i šlechta si začali důležitost vzdělání uvědomovat. Byla zavedena povinná školní docházka, změnil se pohled na zaměstnance i na lidský kapitál, který je jedním z faktorů ovlivňující ekonomickou situaci státu. Postupně si společnost uvědomila, že vyšší vzdělanost vede v mezinárodním měřítku k vyšší konkurenceschopnosti a tím pádem nižší nezaměstnanosti. V dnešní době je nezaměstnanost považována za běžnou součást ekonomiky, ale její růst je pozorně sledován. S nárůstem nezaměstnanosti jsou spojeny nemalé náklady. Stát proto pomocí sociální politiky usiluje o dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách¹⁵ a zároveň se snaží následkům nerovnováhy předcházet podporou vzdělávání občanů. V následující kapitole se budu zabývat některými významnými ekonomickými teoriemi z oblasti zaměstnanosti a nezaměstnanosti a jejich současnou definicí.

¹⁴ MCKINSEY & COMPANY: *Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení*, Praha, 2002, 51 s.

¹⁵ SAGIT: *Státní politika zaměstnanosti*. [online]. Ostrava, 2013 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=154&typ=r&levelid=pr_306.htm>.

V 18. století se mění pohled na ekonomiku, společnost i zaměstnance. Od bariér obchodu a zaměření se na dovoz přechází společnost k liberalizaci světa i ekonomiky. Adam Smith, hlavní představitel *Klasické školy* se například v díle "Pojednání o podstatě a původu bohatství národů", vydaném v roce 1776, zabývá vztahem mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. Smith chápe *nezaměstnanost jako nedobrovolnou*, která vzniká díky nedostatečnému množství kapitálu. V případě, že by bylo kapitálu dostatek, mohla by být práce najata.

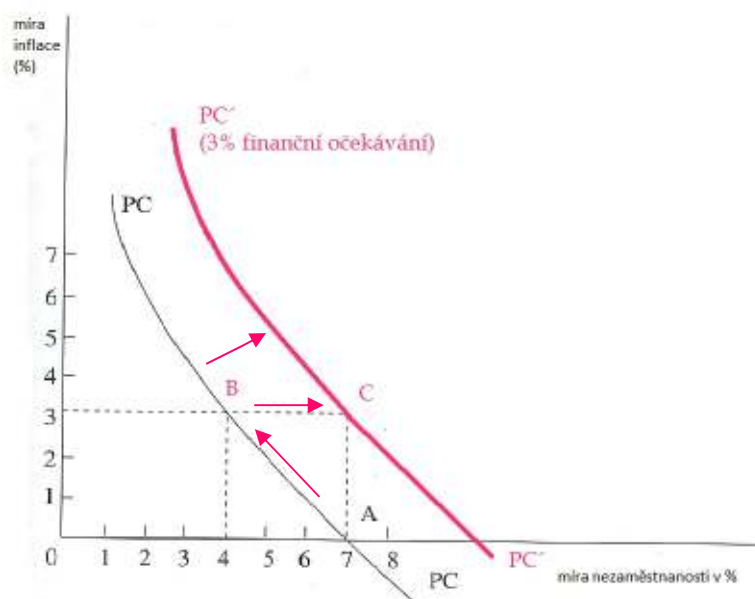
Nový pohled na ekonomii a ekonomické teorie klasické školy je rozvíjen koncem 19. a začátkem 20. století v novém směru *Neoklasická ekonomie*. V té době byla vyslovena anglickým ekonomem Arthurem Cecilem Pigouem významná teorie z oblasti nezaměstnanosti. Dle jeho *Teorie dobrovolné nezaměstnanosti* existuje na trhu pouze dobrovolná nezaměstnanost způsobená uvolněním pracovního místa z důvodu přechodu na jiné pracovní místo, a nebo z důvodu preferování volného času před zaměstnáním. Pigou vychází z domněnky, že při volné konkurenci bez externích vlivů způsobovaných odbory či vládou bude na trhu práce existovat úzký vztah mezi nabízenou mzdou a poptávkou po práci a tudíž mezní užitek mzdy bude přímo odpovídat mezní námáhavosti práce. V případě, že bude mezní námáhavost práce vyšší, jedinec upřednostní volný čas. Tuto teorii považuji za zajímavou, ale v praktickém životě za zcela nevyužitelnou, neboť tam je člověk nucen zajistit potřeby své i svojí rodiny. Je proto často nucen vykonávat činnosti, kdy mezní námáhavost práce je vyšší než mezní užitek mzdy, kterou za vykonanou práci obdrží. Obzvlášť v období, kdy je vysoký nárůst nezaměstnanosti jsou lidé ochotni ustoupit od svých požadavků a přijmout i méně finančně zajímavou práci, aby mohli alespoň částečně uspokojit své potřeby. Jejich volný čas pro ně v tu chvíli nepředstavuje hodnotu, kterou nejsou ochotni obětovat.

V důsledku Velké hospodářské krize ve třicátých letech 20. století výrazným způsobem vzrostla nedůvěra k stávajícímu ekonomickému systému. Neoklasická ekonomie nedokázala vysvětlit selhání samoregulačního systému trhu, které nastalo po krachu na Newyorské burze dne 25. 10. 1929 a způsobilo hospodářský kolaps demokratických ekonomik. Tento propad měl dalekosáhlé důsledky. Nezaměstnanost dosáhla gigantických rozměrů a rostla podpora radikálních hnutí. V reakci na zmíněnou situaci vydal John Maynard Keynes roku 1936 knihu pod názvem "Obecná teorie úroku, zaměstnanosti a peněz" a dal tak podnět ke zrodu nového ekonomického směru *Keynesiánsství*. Zpochybnil automatické vyrovnávání volného trhu. Tuto uznávanou neoklasickou teorii považoval pouze za speciální typ obecné ekonomie. Za hlavní důvod nedobrovolné nezaměstnanosti

J. M. Keynes považoval nedostatečnou efektivní poptávku. Poptávka po statcích je dle jeho teorie závislá na důchodu populace, který se odvíjí od zaměstnanosti populace. Pokud odvozujeme výstup ekonomiky od poptávky po statcích, pak je ekonomika závislá na výši důchodu jednotlivců a jejich schopnosti tyto finance využít k nákupu statků. Oproti klasické a neoklasické ekonomii považoval J. M. Keynes nezaměstnanost za největší zlo. Zároveň byl zastáncem státních intervencí, a proto považoval za vhodné v období poklesu agregátní poptávky podpořit zaměstnanost a výkonnost ekonomiky těmito intervencemi v podobě zvýšených veřejných výdajů. Tyto deficity měly být dorovnány v období ekonomického růstu. Stabilizační hospodářská politika dlouhodobě vyrovnaných rozpočtů byla následována západními ekonomikami. Teorie se však neosvědčila, což bylo způsobeno tím, že veřejný sektor má svá specifika. Není tak efektivní, dochází v něm k plýtvání financemi a nutné reformy nebývají včas realizovány. Státy se tak dostávaly do situace, kdy byly nuceny řešit nekontrolovatelně rostoucí deficity vládních rozpočtů. Nedobrovolná nezaměstnanost byla v této době také spojována s nepružností nabídky a poptávky na trhu práce a to zejména díky nepružnosti mezd směrem dolů.

Novozélandský ekonom A. W. Phillips analyzoval na základě údajů z Velké Británie za období 1861 – 1957 vliv přirozené míry nezaměstnanosti na inflaci. Phillips poukazoval na inverzní vztah mezi růstem mezd a nezaměstnaností, který dokládal skutečností, že při nízké nezaměstnanosti je nedostatek uchazečů o zaměstnání, což vede k silnější pozici odborů a k růstu mezd. Při vysoké nezaměstnanosti je naopak přebytek zájemců o pracovní místa, zaměstnaní z obavy o svou pozici nevznášejí nové požadavky a i odbory jsou svolnější ke spolupráci. Považoval tedy za možné volit mezi inflací a nezaměstnaností. Stát, dle svého politického zaměření poté pouze zvolí vyšší či nižší nezaměstnanost v kombinaci s inflací a bude moci tímto způsobem jednoduše ovládat ekonomiku.

Obrázek 1: Původní Phillipsova křivka

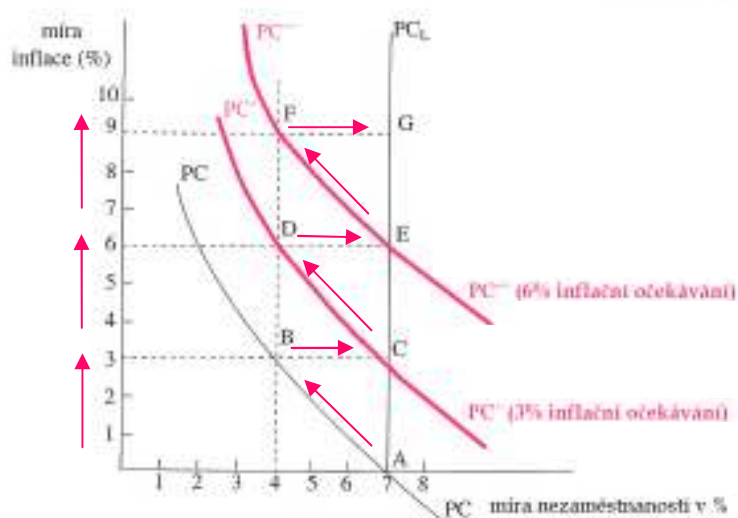

Zdroj: HOLMAN: Robert. *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 561.

Monetarista Milton Friedman podrobil Phillipsovu křivku podrobné analýze. Jeho závěry dosud nebyly vyvráceny. Definoval dva druhy křivek. Krátkodobou a dlouhodobou. Původní Phillipsovu křivku vyhodnotil jako krátkodobou, zatímco dlouhodobou Phillipsovu křivku definoval jako vertikální. Současně varoval před dlouhodobým umělým udržováním nízké nezaměstnanosti podněcováním agregátní poptávky, která dle jeho názoru povede k současnému růstu nezaměstnanosti i inflace v USA. Tato prognóza se také začátkem 70. let 20. století potvrdila. M. Friedman vysvětlil pohyb ekonomiky nad Phillipsovou křivkou přirozenou mírou nezaměstnanosti, kterou při té příležitosti definoval. Pokud se stát snaží snížit nezaměstnanost pod přirozenou míru nezaměstnanosti zvyšováním agregátní poptávky, je snížení nezaměstnanosti krátkodobé, maximálně v délce jednoho roku. Po této době dochází k vyprchání peněžní iluze, nezaměstnanost se v dlouhém období vrací na přirozenou míru nezaměstnanosti a inflace, díky inflačnímu očekávání roste na předpokládanou výši. Z dlouhodobého hlediska se tak vláda dostává do setrvačného navyšování inflace, aniž by ovlivnila nezaměstnanost.¹⁸

¹⁸ HOLMAN, Robert: *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 559 – 563.

Obrázek 2: Phillipsova křivka - akcelerace inflace

Zdroj: HOLMAN, Robert: *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 562.

Ekonomie dnešního světa vychází z ekonomických teorií, které vznikaly v průběhu staletí. Jejich vývoj, souvisel s vývojem společnosti. Některé z nich byly historickými událostmi potvrzeny, jiné vyvráceny. Pohled na nezaměstnanost se vyvíjel stejným způsobem. V dnešní době je s nezaměstnaností počítáno, ale zároveň je snaha problematiku nezaměstnanosti řešit a předcházet jí. Současný pohled na nezaměstnanost je popsán v následující kapitole.

2.3.2. Definice a metodika měření zaměstnanosti a nezaměstnanosti

V současnosti je nezaměstnanost v České republice definována dvěma způsoby. Z pohledu Českého statistického úřadu jako obecná míra nezaměstnanosti a dle Ministerstva práce a sociálních věcí jako registrovaná míra nezaměstnanosti, což platilo do konce roku 2012 a od roku 2013 jako podíl nezaměstnaných osob.

Českým statistickým úřadem je nezaměstnanost definována jednotně s terminologií ICSE-93 - Mezinárodní klasifikací postavení v zaměstnání (International Classification of Status in Employment) vypracované Mezinárodní organizací práce - ILO (International Labour Organization) a ve spolupráci s Eurostatem. Mezinárodní organizace práce sídlící v Ženevě vznikla roku 1919 a od roku 1946 je součástí systému OSN. Jejím cílem je: "...zlepšování pracovních a životních podmínek přijímáním mezinárodních pracovních úmluv a doporučení stanovujících minimální standardy v oblastech jako jsou mzdy,

pracovní doba a podmínky zaměstnání a sociální jistoty."¹⁹ Česká verze existuje pod názvem CZ-ICSE, nebo také ILO. Eurostat je statistický úřad Evropské unie, který vznikl r. 1959. Tento úřad shromažďuje a analyzuje statistické údaje získané od členských států, z čehož vyplývá i spolupráce s Českým statistickým úřadem.

ILO člení populaci na osoby ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní. *Ekonomicky neaktivní osoby* jsou osoby, které nejsou ekonomicky aktivní, tzn. děti předškolního věku, studenti, starobní důchodci, invalidé apod. Dále sem spadá skupina osob starších patnácti let, bydlící na daném území, které nelze zahrnout do kategorie pracovních sil. Nesplňují podmínky nezaměstnanosti a zároveň nebyly zaměstnány v průběhu referenčního období. Do této skupiny patří osoby evidované na Úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání, kteří z důvodu rekvalifikace, či jiného objektivního důvodu nemohou nastoupit práci do 14-ti dnů, dále osoby na rodičovské dovolené nebo studenti a ženy v domácnosti, pokud zároveň nesplňují podmínky pro zařazení mezi skupinu zaměstnaných nebo nezaměstnaných.

Mezi *ekonomicky aktivní osoby* patří osoby zaměstnané a nezaměstnané. *Osoby zaměstnané* jsou osoby starší patnácti let, které v referenčním období plní podmínku zaměstnanosti, tzn. v daném období vykonávaly alespoň jednu hodinu práce za týden za níž náleží finanční zisk, prospěch pro rodinu, či je s ní spojen jiný typ výdělku nebo nepracovaly (z důvodu nemoci, dovolené apod.), ale plní podmínku alespoň formálního vztahu k zaměstnání. Toto zařazení není ovlivňováno typem pracovně právního vztahu ani jeho sezónním či příležitostným charakterem. Do této skupiny zároveň patří i osoby sebezaměstnané – podnikatelé podnikající svou výdělečnou činnost jako hlavní zaměstnání, profesionální příslušníci armády, osoby, které před nástupem na mateřskou dovolenou pracovaly nebo studenti, učni a osoby v domácnosti, které vykonávaly v daném období placenou práci. *Osoby nezaměstnané* jsou osoby starší patnácti let, které nebyly zaměstnané ani sebezaměstnané, hledaly aktivně práci, k čemuž využily veškerých dostupných zdrojů, mezi něž patří využití služeb Úřadu práce, ale výběr zaměstnání přímo ve firmách, pomocí inzerce v novinách a na internetových stránkách apod. Třetí podmínkou pro zařazení osob mezi nezaměstnané je požadavek na připravenost uchazeče o zaměstnání k nástupu do práce okamžitě, nebo nejpozději do 14 dnů.

¹⁹ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY: *ILO - Mezinárodní organizace práce*. [online]. Praha, 28.12.2005 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/ilo_mezinarodni_organizace_prace/index.html>.

Obecná *míra nezaměstnanosti* vyjadřuje procentní podíl nezaměstnaných z celkového počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva Reaguje na vývoj HDP, ale s časovým zpožděním.

$$u = \frac{U}{L + U} \quad (1)$$

u – míra nezaměstnanosti v %

U – počet nezaměstnaných

L – počet zaměstnaných

Zdroj: HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, xxii, s. 287.

Mezi další statistické ukazatele patří zaměstnanost, která je sledována jako *míra zaměstnanosti*, kterou můžeme vyjádřit následujícím vztahem:

$$m = \frac{L}{k} \quad (2)$$

m – míra zaměstnanosti

L – počet zaměstnaných

k – počtu všech osob 15letých a starších.

Zdroj: vlastní zpracování dle <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_vsps>.

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti vychází z počtu dlouhodobě nezaměstnaných. Za dlouhodobě nezaměstnaného je považována osoba, která je jeden rok a déle bez zaměstnání.

$$ud = \frac{U1}{l + U} \quad (3)$$

ud – dlouhodobá nezaměstnanost v %

$U1$ – počet nezaměstnaných jeden rok a déle

l – počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním

U – počet nezaměstnaných

Zdroj: vlastní zpracování dle <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_vsps>.

Specifická míra nezaměstnanosti je procentní ukazatel, který vyjadřuje, jaký je podíl určité skupiny nezaměstnaných na dané pracovní síle. Tento ukazatel například umožňuje porovnat počet nezaměstnaných určité věkové skupiny nebo daného stupně vzdělání na celkovém počtu nezaměstnaných.

$$s = \frac{q}{U} \quad (4)$$

s – specifická míra nezaměstnanosti

q – nezaměstnaní dané skupiny

U – počet nezaměstnaných

Zdroj: vlastní zpracování dle <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_vsps>.

Nezaměstnaný je dle definice MPSV občan trvale bydlící v dané oblasti, není v pracovním poměru ani nevykonává samostatnou výdělečnou činnost a požádal Úřad práce o zprostředkování pracovního místa. Poté je evidován na Úřadu práce. Data o uchazečích jsou předávány Ministerstvu práce a sociálních věcí.

Data *registrované míry nezaměstnanosti* se používají k hodnocení politiky zaměstnanosti vyplývající z české legislativy. Registrovaná míra nezaměstnanosti vycházela do roku 2004 z přesného počtu uchazečů o zaměstnání, kteří byli občany ČR a byli vedeni v evidenci Úřadu práce. Tato metodika byla v návaznosti na členství v Evropské unii synchronizována 1. 5. 2004. Registrovaná míra nezaměstnanosti vycházela z podílu všech dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání, včetně občanů EU, kteří mohli ihned nastoupit do zaměstnání vůči pracovní síle, tzn. vůči zaměstnaným a nezaměstnaným ekonomicky aktivním osobám, mezi které patřil počet zaměstnaných z výběrového šetření pracovních sil a počet zaměstnaných cizinců z evidence MPSV, což lépe odpovídalo metodice ILO. Od 1. 1. 2013 dochází k další úpravě tohoto ukazatele²⁰. Nově bude ukazatel vyjadřovat podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let vůči všem obyvatelům stejného věku a bude veden pod názvem: "Podíl nezaměstnaných osob." Od ledna 2013 bude zpracováván pouze ukazatel dle nové metodiky. Ten je však zcela odlišný od metodiky původní, proto jej není možné srovnávat s původním ukazatelem, což je doloženo níže uvedeným grafem.

²⁰ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti* [online]. Praha, 7.11.2012 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107>.

$$x = \frac{d}{e + c + d} \quad (5)$$

x – registrovaná míra nezaměstnanosti v %

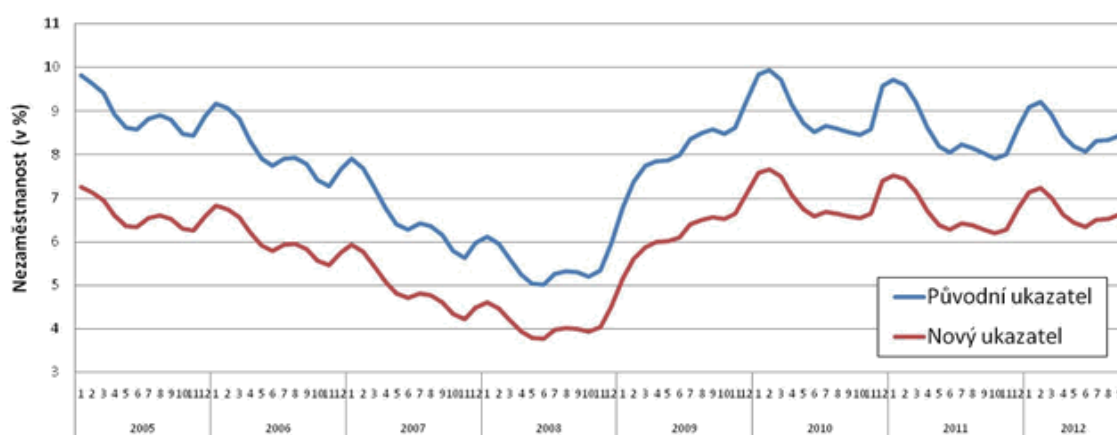
d – počet dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání

e – zaměstnaní dle VŠPS (Výběrové šetření pracovních sil)

c – pracující cizinci dle evidence MPSV a MPO

Zdroj: vlastní zpracování dle <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_vsps>.

Obrázek 3: Původní míra registrované nezaměstnanosti ve srovnání s novým ukazatelem – podílem nezaměstnaných 15-64 let, ČR

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti* [online]. Praha, 7.11.2012 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107>.

2.3.3. Nezaměstnanost a její členění^{21; 22}

Nezaměstnanost je možné dělit dle délky jejího trvání na krátkodobou, dlouhodobou a velmi dlouhodobou. Krátkodobá nezaměstnanost je charakterizována délkou trvání do 12 měsíců, dlouhodobá v rozmezí 12–24 měsíců a velmi dlouhodobá nezaměstnanost je dána délkou trvání nad 24 měsíců.

²¹ JUŘÍČEK, Petr: *Analýza možností využití nástrojů APZ u osob se symptomy sociální patologie*. VŠE. [online]. Praha, 2010 [cit. 2013-04-21]. 1-9 s. Dostupné z: <http://kie.vse.cz/wp-content/uploads/ws_juricek.pdf>.

²² HOLMAN, Robert: *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 287 – 302.

Dále je možné nezaměstnanost dělit dle typu na nezaměstnanost:

- frikční
- strukturální
- cyklickou
- sezónní

Frikční nezaměstnanost vzniká jako důsledek přirozeného pohybu pracovních sil mezi pracovními místy a je tvořena převážně krátkodobě nezaměstnanými, kteří hledají lepší uplatnění na trhu práce nebo prvně vstupují na tento trh. Zároveň do této kategorie spadá dobrovolná nezaměstnanost, která nastává v okamžiku, kdy jedinec není ochoten akceptovat mzdu nabízenou na trhu práce a preferuje tak volný čas.

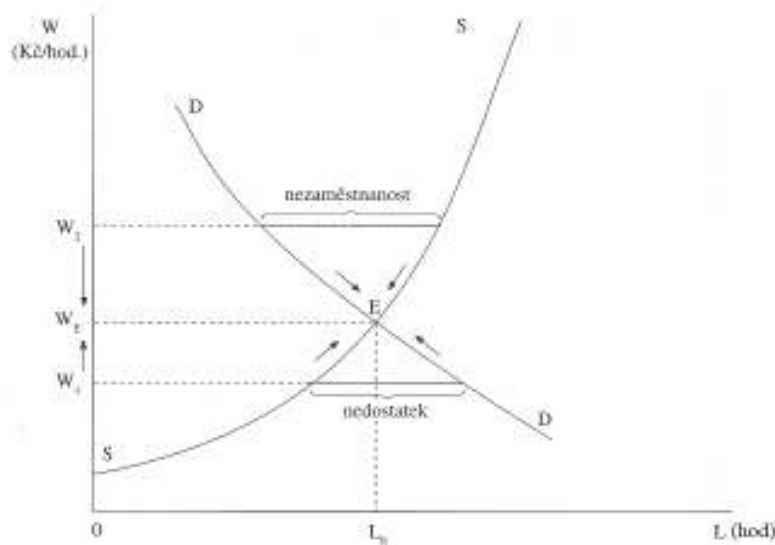
Strukturální nezaměstnanost je zapříčiněna nerovnováhou nabídky a poptávky na trhu práce. Ta bývá způsobena strukturálními změnami v ekonomice daného regionu. Strukturální nezaměstnanost je závislá na ekonomické situaci regionu a na dynamice trhu. Taktéž rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi regiony bývají způsobeny strukturální nezaměstnaností. Strukturální nezaměstnanost je dlouhodobější a bývá provázena hlubšími sociálními problémy. Je charakteristická tím, že nabídka kvalifikované pracovní síly je odlišná od kvalifikace požadované trhem práce. Nejde však nutně o nedostatek pracovních míst v celkovém objemu. Poptávka po zaměstnancích může být dokonce vyšší, ale po jiné kvalifikaci. Otevírá se tak prostor pro rekvalifikace a následné uplatnění nezaměstnaných. Jde ale o další náklady, které jsou převážně hrazeny z veřejných zdrojů. Opět se tak potvrzuje, jak velký význam hraje volba správného oboru studia.

Cyklická nezaměstnanost nastává v ekonomice v "pravidelných" intervalech odvíjejících se od výkonnosti ekonomiky a s ní související fáze hospodářského cyklu. Hospodářský cyklus je tvořen expanzí, neboli růstem ekonomiky. Vrcholem, kdy dochází ke zpomalení růstu a následným poklesem, tzv. recesí, která může být následována depresí a případně krizí, kterou za určité období opět vystřídá období expanze a cyklus se uzavírá. Hospodářské cykly jsou společné pro celou ekonomiku, zasahují však různá odvětví různou silou. Na trhu práce je mezi obdobími vrcholu a expanzí nedostatek pracovních míst. Roste tak počet nedobrovolně nezaměstnaných.

Sezónní nezaměstnanost je spojena s určitými druhy pracovních míst a jejich sezónností. Bývá zahrnována pod frikční nezaměstnanost. Je typická pro stavební práce, zemědělství, některé typy služeb jako je například využívání lyžařských areálů, venkovních koupališť apod.

Nezaměstnanost je přirozenou součástí trhu práce a je možné ji znázornit dle následujícího obrázku:

Obrázek 3: Trh práce, nezaměstnanost

Trh práce je v rovnováze při reálné mzdě W_E . Při nižší mzdě by byl nedostatek práce a při vyšší mzdě by byl přebytek práce, čili nezaměstnanost.

Zdroj: HOLMAN, Robert: *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 276

Z dlouhodobého hlediska se nezaměstnanost země pohybuje okolo *přirozené míry nezaměstnanosti*, která nastává v okamžiku rovnováhy mezi nabídkou práce a nabízenou mzdou. Do přirozené nezaměstnanosti lze zahrnout frikční, strukturální i sezónní nezaměstnanost. Přirozenou míru nezaměstnanosti lze vyjádřit vzorcem:

$$u_n = \frac{s}{s - \mu} * 100 \quad (6)$$

u_n – přirozená míra nezaměstnanosti

s – míra ztráty pracovních příležitostí

μ – míra nových pracovních příležitostí

Zdroj: MIRASLEBT: *Nezaměstnanost*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z:

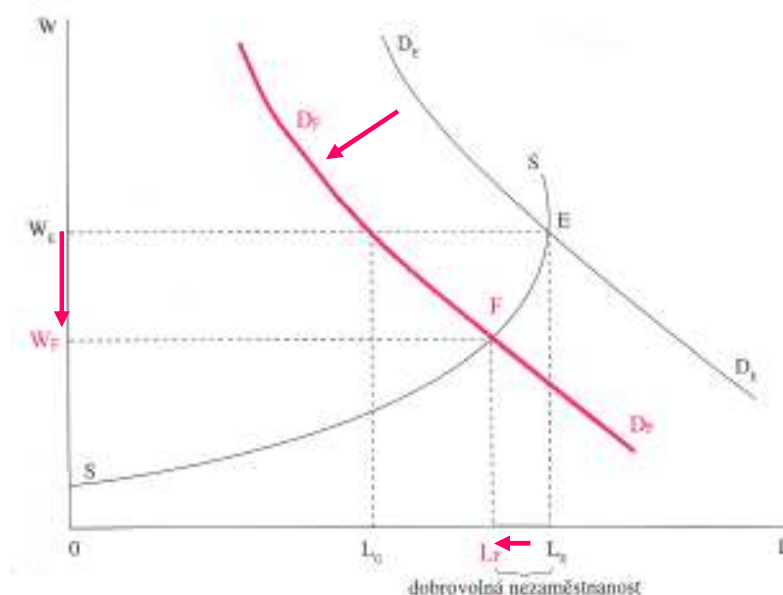
<<http://www.miras.cz/seminarky/makroekonomie-n10-nezamestnanost.php>>.

Hodnota přirozené míry nezaměstnanosti je v různých zemích odlišná. Její výše je ovlivňována již zmiňovanými strukturálními změnami v ekonomice. Působí na ni ale také příliš štedrá vládní politika zaměstnanosti, která nezaměstnané při hledání práce demotivuje a demografická struktura obyvatelstva. Přirozenou míru nezaměstnanosti navyšují

například absolventi s vysokou frikční nezaměstnaností či matky po mateřské dovolené, jejichž uplatnitelnost na trhu práce je omezená. Přirozená míra nezaměstnanosti roste s rostoucí mírou ztráty pracovních míst. Obecně platí, že s rostoucí vzdělaností klesá míra nezaměstnanosti ve společnosti. V tomto případě je ale důležité, aby byly zastoupeny všechny obory, čímž dochází ke snižování strukturální nezaměstnanosti. Je tedy možné vyvodit závěr, že vzdělávání může mít na přirozenou míru nezaměstnanosti pozitivní vliv.

Na trhu práce dochází k nezaměstnanosti dobrovolné a nedobrovolné. Dobrovolná nezaměstnanost je charakterizována v rámci frikční nezaměstnanosti. Jedná se o nezaměstnanost, která nastane v okamžiku, kdy zaměstnanec neakceptuje mzdu, která je nabízena za pracovní místo a upřednostní tak volný čas a hledání nové pracovní pozice. Dobrovolnou nezaměstnanost je možné vyjádřit tímto grafem:

Obrázek 4: Dobrovolná nezaměstnanost

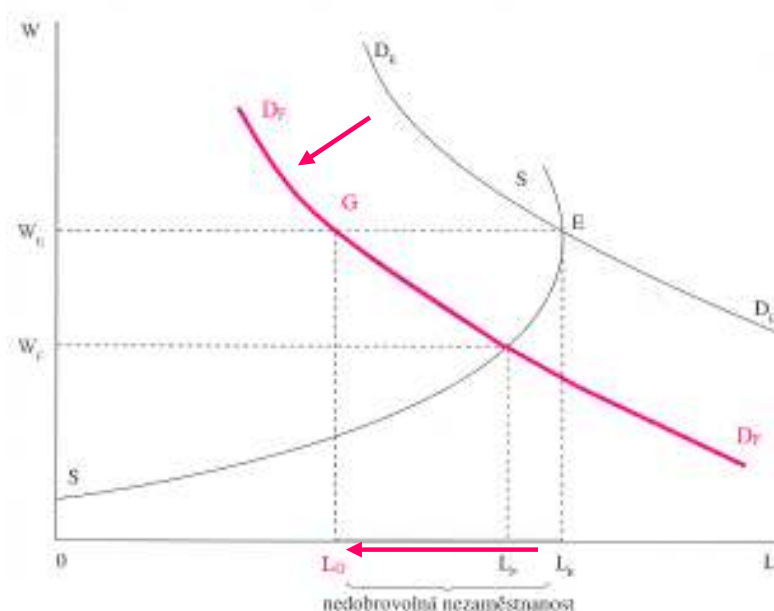

Vznik dobrovolné nezaměstnanosti – Pokles poptávky po práci (posun křivky poptávky vlevo) vyvolal pokles zaměstnanosti z LE na LG. Konkurence mezi zaměstnanými při hledání práce vede k poklesu mzdy z WE na WF a zaměstnanost se zvyšuje na LF, nikoli však na LE, protože při nižší mzdě část lidí zůstane dobrovolně nezaměstnaná.

Zdroj: HOLMAN, Robert: *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 295.

K nedobrovolné nezaměstnanosti dochází například díky sociální politice státu, která stanovuje minimální mzdu, pod kterou zaměstnavatel nemůže jít, což znemožňuje samoregulaci na trhu práce. Stejný případ jsou i intervence odborů a kolektivní smlouvy, díky kterým se mzda stává nepružnou.

Obrázek 2: Nedobrovolná nezaměstnanost

Vznik nedobrovolné nezaměstnanosti – Pokles poptávky vyvolává pokles zaměstnanosti z L_E na L_G . Pokud mzda neklesne, vzniká nedobrovolná nezaměstnanost v rozsahu $L_G L_E$, protože firmy zaměstnají jen L_G lidí, zatímco práci hledá L_E lidí.

Zdroj: HOLMAN: Robert. *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 297

2.3.4. Státní politika zaměstnanosti²³

Ačkoliv je nezaměstnanost přirozenou součástí trhu práce a vyplývá z principu tržního mechanismu, stává se nezaměstnanost vážným problémem v okamžiku jejího růstu nad přirozenou míru nezaměstnanosti, nebo při růstu míry nezaměstnanosti samotné. Nezaměstnaní se díky propadu příjmu (mzda vyplácená zaměstnavatelem versus poskytovaná podpora v nezaměstnanosti od státu) mohou dostávat do finančních obtíží, neboť příjmy poskytované státem nemohou z ekonomického (stát) a psychologického (nezaměstnaný – motivace) důvodu dosahovat 100% výše původní mzdy. Horší finanční situace negativně působí na koupěschopnost daných osob (nakupují méně zboží, omezují nákup zbytných

²³ JUŘÍČEK, Petr: *Analýza možností využití nástrojů APZ u osob se symptomy sociální patologie*. VŠE. [online]. Praha, 2010 [cit. 2013-04-21]. 1-9 s. Dostupné z: <http://kie.vse.cz/wp-content/uploads/ws_juricek.pdf>

statků a přechází k nákupu méně kvalitního zboží), zhoršuje jejich možnosti a společenské postavení, což působí na jejich životosprávu, psychiku a celkové zdraví. Ve svém důsledku mohou nezaměstnaní vyvolávat další společenské problémy mezi které patří např. růst kriminality. Z pohledu státu je nezaměstnanost velmi nákladnou záležitostí. Nezaměstnaní pobírají podporu v nezaměstnanosti, která se odvíjí od předchozího čistého příjmu jednotlivce. Částka však nesmí přesáhnout 0,58násobek průměrné mzdy v ekonomice. I tak bylo v roce 2012 na podporách v nezaměstnanosti vyplaceno 8 742 mil Kč²⁴. Nezaměstnanost zároveň snižuje příjem státního rozpočtu. Stát přichází o odvody ze mzdy od zaměstnance i zaměstnavatele, zároveň nezaměstnaný nakupuje méně zboží, čímž opět snižuje příjem státu. Mezi další nevýhody pak patří i vyplácení dalších sociálních dávek, vyšší náklady na zdravotnictví (v důsledku nevhodné stravy, stresu apod.) a na snižování kriminality.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem je stát motivován k snižování nezaměstnanosti. Spravováním této oblasti je pověřeno Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky (dále MPSV). MPSV je vrcholným orgánem státní správy s pověřením pro oblast pracovněprávní a sociální (sociální zabezpečení a sociální péče). Podrobněji pod jeho působnost spadá například důchodová oblast, podmínky pracovněprávních vztahů, mezd, bezpečnosti práce a další, včetně reforem svěřených oblastí.

Snižování nezaměstnanosti prosazuje MPSV pomocí politiky zaměstnanosti. Politika zaměstnanosti je dělena na aktivní a pasivní. *Aktivní politika zaměstnanosti* pomocí preventivních a aktivních opatření pomáhá v začleňování nezaměstnaných do pracovního procesu, pomáhá vytvářet pracovní pozice a pomocí nástrojů sociální politiky pomáhá zvyšovat možnosti fyzických osob na trhu práce, jejich uplatnitelnost, konkurenceschopnost a zároveň tím pomáhá řešit problémy nezaměstnanosti v dané oblasti, regionu i z hlediska mezinárodního. Mezi základní nástroje aktivní politiky zaměstnanosti v České republice je možné zahrnout především rekvalifikaci obyvatel, investiční pobídky, veřejně prospěšné práce, vytváření společensky účelných pracovních míst, podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením, příspěvky na dopravu a další. Rekvalifikací se rozumí zvyšování, rozšiřování, prohlubování, ale také získávání zcela nové kvalifikace pro lepší uplatnitelnost na trhu práce. Rozsah a podmínky rekvalifikace jsou jasně specifikovány Úřadem práce a odvíjejí se například od dosavadní kvalifikace nezaměstnaného, jeho schopností, zdravotního stavu a aktuálních požadavků firem na trhu práce. Zároveň je však poté

²⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Sociální dávky a výpomoci*. [online]. Praha, 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/3B002BB915/\\$File/140312q440.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/3B002BB915/$File/140312q440.pdf)>.

rekvalifikace tímto úřadem zabezpečena a hrazena. Investiční pobídky jsou zaměřeny na podporu zaměstnavatelů, kteří na základě rozhodnutí o příslibu investiční pobídky vytvářejí nová pracovní místa, zaškolují či rekvalifikují nové zaměstnance. Firma může zároveň využít podpory v případě tvorby společensky účelných pracovních míst. Jedná se o nová pracovní místa, které zaměstnavatel zřídí a následně zaplní uchazeči evidovanými na Úřadu práce a zároveň je možné je zahrnout mezi osoby s méně závažným handicapem na trhu práce, tzn. osoby znevýhodněné, jako například ženy po mateřské dovolené, starší osoby, osoby s neuplatnitelnou kvalifikací na trhu práce apod. Nekvalifikovaná práce je vykonávána v rámci veřejně prospěšných prací. Zaměstnavatel nejdéle po dobu 12ti po sobě jdoucích kalendářních měsíců, ale i opakovaně vytváří pracovní místa, jejichž zaměstnanci vykonávají například: údržbu sportovních areálů, pomocné práce ve školách, charitativní práce, úklid a údržbu parků a další činnosti ve prospěch obcí a společností. V rámci projektu je počítáno s finanční podporou na mzdové náklady. *Pasivní politika zaměstnanosti* je poté chápána jako podpora státu prostřednictvím Úřadů práce, spočívající ve zprostředkování zaměstnání uchazečům o práci a jejich hmotné zabezpečení vyplácením podpor v nezaměstnanosti.

Náklady vynaložené na státní politiku zaměstnanosti v posledních šesti letech (dle dostupných údajů MPSV) na státní politiku zaměstnanosti ČR jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 1: Výdaje na politiku zaměstnanosti v ČR

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
SPZ (v tis. Kč)	14 202 321	15 072 541	15 680 608	23 132 685	22 736 413	17 836 581
PPZ (v tis. Kč)	7 307 521	7 015 755	7 114 895	15 077 723	13 354 778	10 349 149
APZ (v tis. Kč.)	5 300 675	5 673 321	6 131 729	4 953 467	6 171 493	3 815 885
přísp. zam. zaměst. více než 50 % ZPS*	1 410 552	2 187 432	2 283 655	2 257 461	2 712 304	3 282 404
insolvence (tis. Kč)**	183 573	196 032	150 330	844 033	497 837	389 142

PPZ – pasivní politika zaměstnanosti

APZ – aktivní politika zaměstnanosti

* o 30.9.2004 podle § 24a) zák. č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti a od 1.10.2004 podle § 78 zák. č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, od r. 2003 nejsou součástí APZ

**od r. 2001 není součástí APZ

Zdroj: MPSV: *Sociální dávky a výpomoci*. [online]. Praha, 25.10.2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje>>.

Z údajů je zřejmé, že náklady na státní politiku zaměstnanosti jsou kromě následně vyrovnávaného výkyvu z roku 2009 téměř konstantní. Podíváme-li se ale na rozdíl ve výši výdajů na aktivní a pasivní politiku zaměstnanosti, musíme konstatovat vysoký podíl a zároveň nárůst výdajů na pasivní politiku zaměstnanosti. Tento vývoj není z pohledu boje proti nezaměstnanosti ideální, neboť poukazuje na hrubý nárůst vyplácených podpor v nezaměstnanosti. V roce 2006 bylo vyplaceno na aktivní politiku zaměstnanosti 37,3 % financí z celkové částky vyplacené na státní politiku zaměstnanosti. V roce 2011 šlo již pouze o 21,4 % z celkových financí.

3. Školství v České republice s důrazem na vysoké školy

3.1. Význam vzdělání

Se stále rostoucími nároky státu na firmy (administrativní zátěž, růst daňového zatížení apod.) a se zostřujícím konkurenčním tržním prostředím, rostou nároky firem na všechny výrobní faktory. Mezi nejdražší výrobní faktory patří již zmiňované lidské zdroje. Je proto přirozené, že i nároky na zaměstnance mají rostoucí charakter. Uchazeči o zaměstnání musí být schopni na trhu práce prokázat vlastní kvalitu, kterou měli možnost rozvinout v průběhu studia. Stále více se ukazuje, jak důležitá může být příprava na vzdělání u dětí předškolního věku, jak významnou roli hraje kvalitní výuka a správně zvolený obor studia. Nestačí již být průměrný a volit své povolání bez řádného zamyšlení. V dnešní době poznamenané rostoucí nezaměstnaností projevující se více či méně na celém území Evropské unie, je třeba důsledně vážit kroky, které budou rozhodovat o celém dalším životě jednotlivce.

Existuje i jiný náhled na vzdělání, a to z pozice státu. Úroveň vzdělanosti ve společnosti přímo souvisí s hospodářským vývojem státu a jeho konkurenceschopností na mezinárodním trhu obchodu a práce. Tato úzká propojenost motivuje stát k podpoře vzdělávání všech skupin obyvatelstva.

Otázkou lidského kapitálu a rentability investic do jeho rozvoje se také zabývá Petr Mazouch a Jakub Fischer v knize: "Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy."²⁵ Pomocí statistických ukazatelů v této knize dokazují výrazný vliv vzdělání na různé oblasti života, na společnost i na ekonomiku státu. Z pohledu jednotlivce ovlivňuje, dle jejich poznatků, úroveň dosaženého vzdělání společenské postavení, kvalitu života i jeho délku. Má vliv na lidské zdraví a životosprávu. V neposlední řadě jde o investici, ze které osobě plynou výnosy po celý život a při nepřesycenosti trhu se jedná o výnosy, které v čase neklesají. Z pohledu státu pak přináší investice do vzdělání kvalitní a konkurenceschopnou pracovní sílu přispívající k růstu ekonomiky. Kromě toho jsou z jejich mezd odváděny větší částky do státního rozpočtu, díky větším zdrojům jsou schopni zajišťovat vyšší obraty v obchodech a vzhledem k jejich standardu nevyužívají v takové míře sociálních podpor. Vyšší úroveň lidského kapitálu také vede ke zlepšení prostředí – bezpečnosti, nižší neza-

²⁵ MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 61-71.

městnanosti a dalším. Podrobně jsou v této knize analyzovány i investice státu do lidského kapitálu. Průměrné náklady na jednoho vysokoškolského studenta jsou zde v letech 2003-2005 vyčísleny ve výši 129 338 Kč na rok - dle databáze již zmiňované organizace OECD. Tyto údaje vycházejí pouze z nákladů na terciární stupeň studia.

Na základě zmíněných údajů jsem propočítla návratnost nákladů do studia z pohledu státu. Mezi náklady státu jsou započteny již zmiňované výdaje na studium jednoho vysokoškolského studenta. Dále pak daň z průměrného příjmu středoškolsky vzdělaného občana a sociální pojištění, které by bylo uhrazeno zaměstnancem i zaměstnavatelem ze mzdy v případě, že by osoba pracovala. Zdravotní pojištění není v propočtu zohledňováno, neboť nejde o příjem státního rozpočtu. Při výpočtu návratnosti investice vycházím z rozdílné výše mezd²⁶ absolventů VŠ a absolventů SŠ a především odvodů do státního rozpočtu, které se od této mzdy odvíjejí. Rozdíl v odvodech považuji v tomto případě za "splátku" investice vložené do vysokoškolsky vzdělaného studenta. Splátky jsou počítány jako měsíční. Diskont je stanoven ve výši 5 % a vychází z doporučení Evropské komise²⁷, která tuto sazbu doporučila jako orientační pro analýzu nákladů a výnosů projektů veřejných investic v období 2007 – 2013. Doba splácení je zaokrouhlována na celé roky nahoru.

²⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Struktura mezd zaměstnanců C1*. [online]. Praha 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/3109-12-r_2012>.

²⁷ EVROPSKÁ KOMISE: *Metodické pokyny pro provedení analýzy nákladů a přínosů na programové období 2007 - 2013*. [online]. 2006, s. 22 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/working/wd4_cost_cs.pdf>.

Tabulka 2: Rentabilita investice z pohledu státu

5-ti leté studium na VŠ - pohled státu				
Nákladové položky	jednotkové položky		Student A	Student B
školné za rok	129 338 Kč	0 Kč	646 690 Kč	0 Kč
	SŠ			
daň z příjmu	5 730 Kč		343 800 Kč	343 800 Kč
sociální pojištění	8 977 Kč		538 620 Kč	538 620 Kč
Celkové náklady	X		1 529 110 Kč	882 420 Kč
Průměrná hrubá mzda SŠ		Průměrná hrubá mzda VŠ		
28 494		50410		
Průměrná čistá mzda SŠ		Průměrná čistá mzda VŠ		
21 698		36 794		
	SŠ	VŠ	rozdíl	
daň z příjmu	5 730 Kč	10 140 Kč	4 410 Kč	
sociální pojištění	8 977 Kč	15 880 Kč	6 903 Kč	
			11 313	
rok ve kterém bude uhrazeno bez diskontování			11	7
rok ve kterém bude uhrazeno s diskontováním			17	8

Student A – studium na veřejné vysoké škole

Student B – studium na soukromé vysoké škole

Zdroj: vlastní zpracování

Je vidět, že návratnost nákladů vložených do studia z pohledu státu je i v případě státní školy a při diskontování velice rychlá (při průměrné mzdě dané úrovně vzdělání), což je i s přihlédnutím k délce produktivního věku pozitivní zjištění. Je však třeba upozornit, že mezi další výnosy státu by bylo možné zahrnout i celkově vyšší DPH, které by zaměstnanec uhradil, pokud by pracoval a mohl si tak dovolit více utrácet.

Jak již bylo zmíněno, pomocí vyššího vzdělání dosahuje jedinec vyššího přínosu pro společnost a vyšších mezd. Díky vyššímu příjmu má po ukončení profesního života nárok na výplatu vyšší penze a vzhledem k celoživotním lepším podmínkám bude tato renta vyplácena po delší dobu, což státní pokladnu ve výsledku opět negativně ovlivňuje. I tak je ale možné konstatovat, že se investice do vzdělání jednoznačně vyplatí.

3.1. Školství v České republice^{28; 29}

Školství má v Českých zemích mimořádně dlouhou historii ve které prošlo mnoha změnami a reformami. Postupem času se vzdělání stalo součástí běžného života obyvatel. Právo občanů na vzdělání bylo a stále je zakotveno v jednom z hlavních právních dokumentů státu, Listině základních práv a svobod. V posledních více jak dvaceti letech došlo ve školském systému k výrazným změnám. Se změnou politického režimu a veškerého dění ve společnosti nastaly postupem času nutné reformy i v oblasti školství. Nové možnosti přispěly ke změnám, které vedly k posunu v učebních postupech, je využíváno nových pomůcek, přístrojů i výukové techniky. Změny ve školství však nebyly jen osamocené kroky jednotlivých škol. Poskytováním kvalitního vzdělání, systematickým přístupem k jeho organizaci, financování, plánování rozvoje vědy a uplatnitelností vzdělanosti na mezinárodní úrovni se zabývá stát, a to především prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Stěžejní činnost zmíněného ministerstva je podpořena činností mnoha domácích i mezinárodních organizací a programy sledujícími kromě jiného úroveň vzdělanosti, vliv sociálního prostředí na úroveň vzdělání, dopady vzdělanosti na ekonomiku a další.

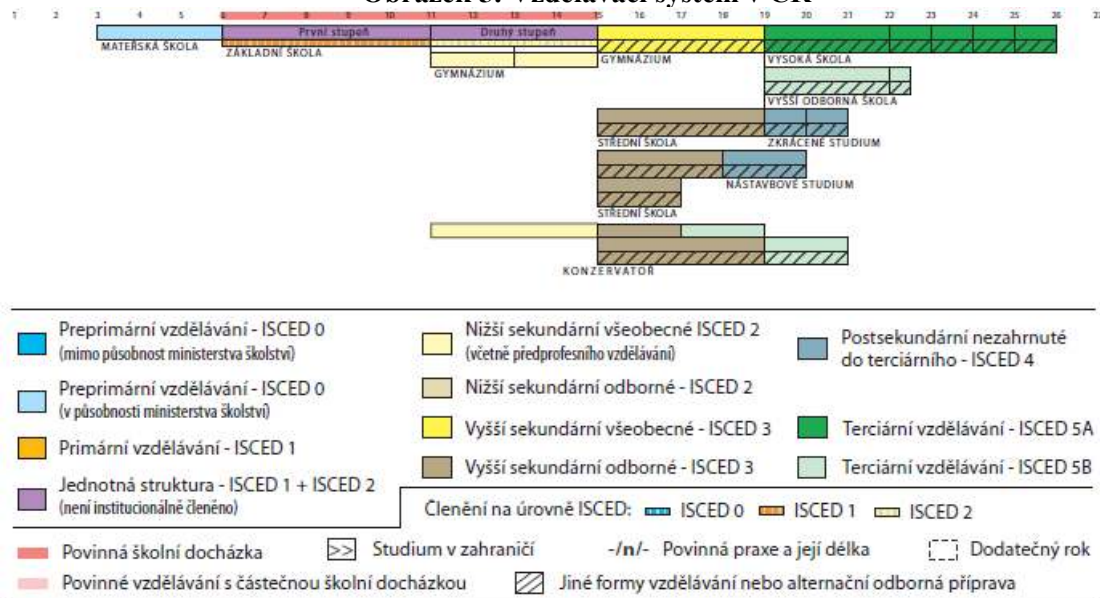
Školství v České republice se řídí Školským zákonem 561/2004 Sb. a zákonem 111/1998 Sb. o vysokých školách. Jak je možné vidět na následujícím obrázku, školství v České republice je vícestupňové.

²⁸ EUROPEAN COMMISSION: *Struktury vzdělávání a odborné přípravy v Evropě - Česká republika*. [online]. 2010, s. 5-13 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:

<www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Eu_CZ_2010/educz_0910.pdf>.

²⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. 1. vyd. Praha, 2009, 74 s.

Obrázek 5: Vzdělávací systém v ČR

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION: *Struktury vzdělávání a odborné přípravy v Evropě - Česká republika* [online]. 2010, s. 7 [cit. 2013-04-21] Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Eu_CZ_2010/educz_0910.pdf.

Dále je zde možné porovnat předpokládané stáří studenta (hodnoty v prvním řádku) ve spojitosti s danou úrovní studia, stejně jako věk a možné varianty plnění povinné školní docházky. Jednotlivé úrovně studia jsou zároveň členěny dle Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání ISCED. "ISCED (International Standard Classification of Education) je klasifikace vytvořená mezinárodní organizací UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) a přijatá Českou republikou. Umožňuje mezinárodní hodnocení školských systémů a především je díky této klasifikaci možné dále provádět srovnávací šetření odpovídajících úrovní vzdělávacích institucí."³⁰

Jako nejnižší stupeň vzdělávacího systému je v tabulce uvedena mateřská škola pro děti od 3 do 6 let. "Děti do 3 let věku mohou navštěvovat jesle, které nejsou součástí vzdělávacího systému České republiky a spadají do kompetencí Ministerstva zdravotnictví."³¹ Mateřské školy nejsou součástí povinné školní docházky. Jsou však hojně využívány, což se v dnešní době projevuje výrazným nedostatkem volných míst ve školkách, především v silně obydlených oblastech s mladými rodinami, kdy nejsou výjimkou pořadníky a nepřijetí dítěte. Výše zmíněné školky jsou hrazeny ze státního rozpočtu s částečným finančním

³⁰ MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 116.

³¹ EUROPEAN COMMISSION: *Struktury vzdělávání a odborné přípravy v Evropě - Česká republika*. [online]. 2010, s. 7 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Eu_CZ_2010/educz_0910.pdf.

příspěním rodin. V České republice je možné navštěvovat i soukromé školky. Ty jsou však finančně velmi nákladné a tím pro mnoho rodin nedostupné.

Povinná školní docházka zahrnuje výuku ve dvou stupních. První stupeň je vyučován na základních školách a je určen pro děti ve věku 6 až 11 let. Navazující druhý stupeň je možno splnit na základní škole, konzervatoři nebo na víceletém gymnáziu. Toto studium žáci zpravidla ukončí v 15-ti letech věku.

Další úroveň studia je klasifikována jako vyšší sekundární úroveň a zahrnuje studium na gymnáziích (pokračování ve studiu na víceletých gymnáziích i výuka na čtyřletých gymnáziích s nástupem po ukončení základní školní docházky na základní škole), středních školách různých oborů a konzervatořích. Studenti na této úrovni zakončují svá studia výučním listem nebo maturitní zkouškou.

Na některé střední školy navazuje postsekundární vzdělání nezahrnuté do vzdělání terciárního jako například nástavbové studium. Terciární vzdělání zahrnuje vzdělání na vysokých školách a vyšších odborných školách. V této práci se chci zaměřit především na vysoké školy, proto se ostatními typy studia nebudu již podrobněji zabývat.

V České republice jsou zřizovány tři druhy vysokých škol. Státní, veřejné a soukromé. "Státní vysoké školy jsou Univerzita obrany a Policejní akademie ČR. Jsou zřizovány i financovány příslušnými ministerstvy. Veřejné vysoké školy jsou veřejnoprávními institucemi financovanými z veřejných rozpočtů na základě zákona o státním rozpočtu. Disponují vlastním majetkem i širokou autonomií ve všech oblastech řízení, čímž je například míněna organizace, hospodaření apod. Vlastní příjmy vysokých škol pocházejí z hospodaření s majetkem a z vlastní vzdělávací, vědecké, výzkumné apod. činnosti. Vznik soukromých vysokých škol byl umožněn zákonnou úpravou v roce 1998. Jejich počet rapidně rostl, takže dnes výrazně převyšují počet veřejných vysokých škol. Dotaci na svou činnost mohou dostat jen ve specifických případech."³² Soukromé vysoké školy jsou financovány z školného hrazeného studenty.

Pokrok lidstva je spojen s výzkumem a vývojem posunujícím hranice vědění. Vysoké školy jsou instituce pracující s lidským kapitálem nejvyšší úrovně. Zároveň jsou zde předávány nejodbornější poznatky. Vysoké školy jsou proto logicky prostorem určeným pro další zkoumání a rozvoj, s čímž jsou však spojeny nemalé náklady.

³² EUROPEAN COMMISSION: *Struktury vzdělávání a odborné přípravy v Evropě - Česká republika*. [online]. 2010, s.6-137 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Eu_CZ_2010/educz_0910.pdf>.

Vysoké školství hrazené z veřejných financí se potýká s velkými finančními problémy. Tyto problémy samozřejmě také souvisí se situací v ekonomice a omezenými možnostmi státního rozpočtu. Je však třeba si uvědomit, že z dlouhodobého pohledu není rozumné ani ekonomické šetřit na rozvoji vzdělanosti aniž by byl jasně definován cíl a strategický plán takovýchto změn. Ucelenou koncepcí týkající se aktuální situace ve vysokém školství je Bílá kniha³³ terciárního vzdělávání. Tento dokument Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy poukazuje na zásadní problémy, navrhuje řešení ve vztahu k celému systému a ukazuje směr, jakým by měla věda v České republice vykročit tak, aby byla schopna poskytovat kvalitní absolventy s výbornými předpoklady k uplatnění na trhu práce.

Aby mohl být z dlouhodobého hlediska rozvoj vysokého školství udržitelný a mohla být poskytována kvalitní výuka široké veřejnosti, bude dle Bílé knihy nutné zaměřit pozornost na způsob financování výuky na vysokých školách a zohlednění účasti studentů na úhradě školného včetně snahy o navýšení přílivu prostředků od firem. Mezi další příležitosti Bílá kniha uvádí zvýšení počtu studentů vyššího věku, vytváření součástí univerzit orientovaných na mezinárodně excelentní výzkum, zvýšení mezinárodního prvku na vysokých školách (studenti i učitelé) atd.

Po nástupu do zaměstnání je možné pokračovat ve vzdělávání různými způsoby. Jedním ze způsobů je dálkové dokončení studia v již zmiňovaných studijních programech. Dále jsou vysokými školami pořádány kurzy celoživotního vzdělávání. Tyto kurzy jsou hrazeny z finančních zdrojů účastníků a jsou často určeny pro občany důchodového věku. Jsou tématicky zaměřeny na různé oblasti vědění, jako je historie apod., na praktické dovednosti (např. práce s PC, výuka fotografování) i na sportovní vyžití.

Podpora vzdělávání je také v zájmu firem. Z vlastní zkušenosti mohu konstatovat, že teoretické i praktické dovednosti získané v průběhu studia často nekorespondují s požadavky, které jsou na zaměstnance kladeny, což při žádosti o zaměstnání znevýhodňuje především čerstvého absolventa, protože z pohledu firmy je zaučení hodnoceno jako náklady, kterým je možné se vyhnout. Další položku, kterou jsou firmy v souvislosti se vzděláním nuceny hradit je další rozvoj zaměstnanců formou kurzů zaměřených na doplňování a aktualizaci informací potřebných k výkonu práce. Pokud nebude chtít firma zajistit danou oblast externím dodavatelem, s čímž jsou samozřejmě také spojeny náklady, jsou tyto položky nevyhnutelné. Tyto kurzy bývají zajišťovány soukromými agenturami.

³³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: 2009, s. 74.

Z pohledu firmy patří mezi nejvýznamnější položku vynakládanou na vzdělávání rozvoj vědy. Jde o nevyhnutelnou oblast pro určitá specifická odvětví. V ostatních případech bývá často firmami redukována či zcela opomíjena. Všechny tyto problémy proto nastiňují otázku užší spolupráce vysokých škol s firmami. Školní osnovy by měly, dle mého názoru, více odrážet požadavky trhu. Zároveň by bylo praktické znovu zavedení dříve běžné úzké propojenosti škol a firem. Celoživotní vzdělávání bude hrát v budoucnu čím dál tím větší roli. Proto v okamžiku, kdy budou školy schopny předávat aktuální a prakticky využitelné informace, bude možné lépe využít profesorské kapacity k rozvoji vědy, obchodu a tím i k ekonomickému prospěchu celé společnosti.

Vzdělání je velice finančně náročné a významným způsobem zatěžuje státní rozpočet. S rostoucím tlakem na snižování veřejných nákladů a v souvislosti se stále probíhající restrukturalizací školského systému, stát prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, nutí vedení škol k úsporám nebo alespoň k účelnějšímu vynakládání finančních zdrojů. Náklady na studenta přirozeně rostou s délkou jeho studia. Je tedy jasné, že z pohledu státu jsou finančně nejnáročnější absolventi vysokých škol. Jejich přínos pro ekonomiku by však měl být zároveň také nejvyšší.

Tabulka 3: Náklady na VŠ z pohledu státu

5-ti leté studium na VŠ z pohledu státu	
Jednotlivé položky	Hodnocení z pohledu státu
náklady na studium	-
ušlé daně za 5 let studia	-
vyšší důchod	-
delší doba výplaty - delší život	-
vyšší daně (z příjmu, ze spotřeby atd.)	+
vyšší ekonomický přínos pro stát	+
inovační potenciál a konkurenceschopnost	+
menší nezaměstnanost	+

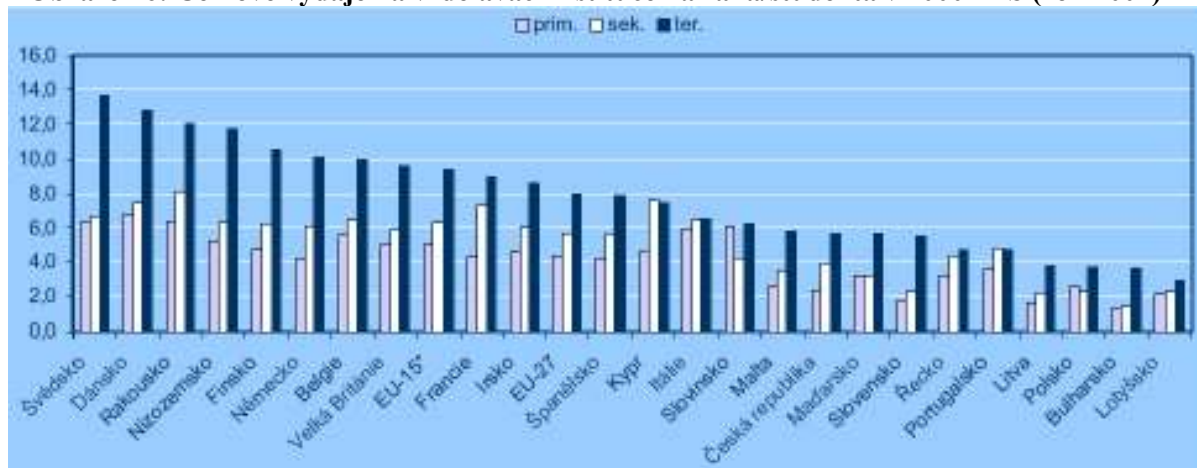
Zdroj: vlastní hodnocení

Dle dokumentu „Evropská regionální fóra“³⁴ Respekt institutu, obecně prospěšné společnosti při týdeníku Respekt, celkové výdaje investované do vzdělávacích institucí do jisté míry odrážejí význam, který ta která společnost, jednotlivec nebo firma vzdělání přikládá. Zároveň je však třeba chápat vzdělání jako dlouhodobou investici, jejíž zhodnocení rozhodně nemá okamžitý efekt. Bohužel ze studie také vyplývá, že se výdaje na veškeré vzdělání v České republice pohybují na hodnotě 4,6 % HDP, což je pod průměrem EU.

³⁴ RESPEKT INSTITUT: *Evropská regionální fóra: Vzdělání a trh práce*. [online]. 2010, s. 14 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/37/11326-vzdelani_a_trh_prace.pdf>.

Z následujícího grafu je zřejmé, že financování terciárního vzdělávání pojme největší část rozpočtu. I tak se ale při mezinárodním srovnání investic do vzdělání pohybujeme na spodních příčkách pomyslného žebříčku.

Obrázek 6: Celkové výdaje na vzdělávací instituce na žáka/studenta v 1000 PPS (rok 2004)

Vysvětlivky: Hodnoty v národních měnách jsou prostřednictvím parity kupní síly převedeny na standard kupní síly (PPS), čímž se vytváří fiktivní měnová jednotka, která umožňuje eliminaci kupní síly národních měn srovnání výdajů na vzdělání.

Zdroj: RESPEKT INSTITUT: *Evropská regionální fóra: Vzdělání a trh práce*. [online]. 2010, s. 14 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/37/11326-vzdelani_a_trh_prace.pdf>.

Při volbě studia na soukromé vysoké škole jsou náklady spojené se studiem hrazeny studentem. Rentabilitou vynaložených nákladů na studium dle odvětví a uplatnitelností absolventů jednotlivých oborů v praxi se budu mimo jiné zabývat v následující praktické části bakalářské práce.

4. Analýza

4.1. Náklady na studium z pohledu studenta

Je vůbec výhodné či rentabilní pokračovat ve studiu na vysoké škole? Je zřejmé, že pokračování ve studiu stojí nejen čas, ale i finanční náklady. Jak již bylo řečeno v teoretické části, v České republice máme na výběr ze studia na soukromé, státní a veřejné vysoké škole. Ve všech případech se nevyhneme nákladům na dopravu, stravu či například bydlení. Další významnou položkou mohou být výukové materiály. Studijní materiály jsou dostupné v městských i školních knihovnách, knihkupectvích, je využíváno burz knih a v dnešní době hlavně internetu. V některých, především soukromých školách, jsou tyto materiály dokonce poskytovány přímo školou. Na soukromých školách je asi nejvýznamnějším nákladem studenta školné, které se pohybuje v rozmezí cca od 30 000 Kč do 80 000 Kč za školní rok. Daleko nejvyšší poplatky za studium ale zaplatíme u studijního programu MBA, kde se částky pohybují ve statisících za jeden rok studia. Vše tedy záleží na typu studia a také oboru. Pokud hovoříme o nákladech za studium, je potřeba započítat nejen již zmíněné zjevné náklady, ale zároveň i náklady, které jsou spojeny s ušlým ziskem, neboli výnosy, kterých by jedinec dosáhl, pokud by nestudoval, a které je nucen obětovat. Jak jsem uvedla výše, náklady každého studenta se mohou významně lišit. V níže uvedené tabulce je uveden modelový příklad nákladů studenta s hrazeným i nehrazeným školným. Průměrná mzda absolventa SŠ s maturitou i průměrná mzda absolventa vysoké školy odpovídá údajům Českého statistického úřadu roku 2011³⁵. Tyto částky jsou propočteny a je tedy kalkulováno s čistou mzdou. Částky jsou i zde diskontovány sazbou 5 %.

³⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Struktura mezd zaměstnanců C1*. [online]. Praha, 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: < http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/3109-12-r_2012 >.

Tabulka 4: Rentabilita investice z pohledu studenta

5-ti leté studium na VŠ				
Nákladové položky	jednotkové položky		Student A	Student B
školné	0 Kč	55 000 Kč	0 Kč	275 000 Kč
výukové a další materiály za měsíc	400 Kč	100 Kč	24 000 Kč	6 000 Kč
technika za celé období	8 000 Kč		8 000 Kč	8 000 Kč
ušlá mzda za měsíc	21 698 Kč		1 314 960 Kč	1 314 960 Kč
Celkové náklady	X		1 346 960 Kč	1 603 960 Kč
Průměrná čistá mzda SŠ		Průměrná čistá mzda VŠ		
28494		50410		
Průměrná čistá mzda SŠ		Průměrná čistá mzda VŠ		Rozdíl mezd
21 698		36 794		15 096
rok ve kterém bude uhrazeno bez diskontování			7	9
rok ve kterém bude uhrazeno s diskontováním			10	12

Zdroj: vlastní výpočty

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že studia absolventa vysoké školy budou v případě dosažení průměrné mzdy dle údajů Českého statistického úřadu uhrazena bez diskontování v sedmém roce zaměstnání při studiu bez hrazeného školného a v devátém roce se školným hrazeným studentem. V případě diskontování je to o něco později. I tak jde o poměrně rychlou návratnost vložených zdrojů. Zároveň je ale nutné opět podotknout, že jde o průměrnou čistou mzdu. Ekonomická návratnost investic do studia se odvíjí od dosažené mzdy, která je ovlivněna zvoleným oborem, momentální situací na trhu práce a kromě mnoha dalších vlivů, samozřejmě i štěstím při hledání pracovní pozice.

4.1.1. Mzdová politika - rentabilita vysokoškolského studia

Jaká je aktuální situace na trhu práce? Podíváme se na tuto otázku z pohledu výše mezd. Nejprve si však vyjasněme rozdíl mezi mzdou a platem. Mzda označuje výdělky ekonomických subjektů, kteří odměňují zaměstnance mzdou dle § 109, odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce ve znění pozdějších předpisů. Na druhou stranu platem je nazýván výdělek dle § 109, odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů, neboli mzda pro nepodnikatelskou sféru³⁶. V rámci této práce však nebudu dělat mezi mzdou a platem rozdíly.

³⁶ Zákoník práce č. 262/2006 Sb. ze dne 21.dubna 2006 - § 109

Pokud nebudeme brát úvahu dosažené vzdělání, je možné rozhodovat o dalším vzdělávání dle údajů Českého statistického úřadu³⁷, uvedených v příloze č. 1, kde je možné sledovat vývoj mezd jednotlivých pozic bez zohlednění dosaženého vzdělání. Již z názvu pozice je ale mnohdy možné vyvozovat, zda se jedná o práci kvalifikovanou či ne.

Jednoznačně je ale možné konstatovat, že s rostoucím vzděláním roste mzdové ohodnocení zaměstnanců a to i v rámci vysokoškolského studia, neboli rozdíly při dosažení vzdělání na úrovni vyšší odborné školy či Bc. vs. úplné vysokoškolské studium. Z tabulek v příloze č. 2³⁸ je tento rozdíl evidentní. Jako nejvyšší ohodnocení, které je možné dle údajů získaných Českým statistickým úřadem obdržet, je nejvýhodnější obor zaměřený na Výrobu a rozvod elektřiny, plynu a tepla, kde je průměrná mzda při dosaženém vzdělání vyšší odborné školy a Bc. 49 538 Kč. Druhým oborem v pořadí jsou Informační a komunikační technologie s částkou 47 589 Kč a jako třetí Peněžnictví a pojišťovnictví s průměrnou mzdou 43 206 Kč. Jako nejméně lukrativní obory zde vychází Kulturní, zábavní a rekreační činnosti s průměrnou mzdou 23 026 Kč, poté Zemědělství, lesnictví a rybářství s 24 904 Kč a Ostatní činnosti s 25 947 Kč.

Při dokončeném vysokoškolském vzdělání vycházejí jako tři nejlukrativnější obory stejné obory jako při nižším stupni vzdělání, avšak stojí v jiném pořadí. Jako nejvýhodnější zde figuruje obor Peněžnictví a pojišťovnictví s průměrnou mzdou 76 816 Kč, v závěsu se drží obor Výroba a rozvod elektřiny, plynu a tepla s 76 354 Kč a jako třetí v pořadí je obor Informační a komunikační činnosti s částkou 74 508 Kč. Nejhůře si stojí obor Ostatní činnosti s průměrnou mzdou 28 392 Kč, poté Kulturní, zábavní a rekreační činnosti s 28 753 Kč. Jako třetím nejméně lukrativním oborem při absolvování vysoké školy je obor Vzdělávání s průměrnou mzdou 33 926 Kč, což považuji za alarmující.

V následující tabulce je zpracována doba návratnosti vložených financí do již zmíněných nejlépe a nejhůře placených odvětví. U bakalářského programu jsou náklady spočteny na 3 roky studia, u vysokoškolského programu na 5 let studia. V analýze porovnáváme průměrné mzdy bakalářských/vysokoškolských programů jednotlivých oborů vs. průměrné mzdy absolventů středních škol s maturitou, opět k jednotlivým oborům. Vždy jsou zmíněny tři nejlépe a nejhůře hodnocená odvětví v roce 2011. Průměrné mzdy

³⁷ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Struktura mezd zaměstnanců C1*. [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: < http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/3109-04-_v_roce_2003 >.

³⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Struktura mezd zaměstnanců C3*. [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: < http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/3109-04-_v_roce_2003 >.

vycházejí z údajů Českého statistického úřadu³⁹ a jsou přepočteny na aktuální čistou mzdu. Návratnost investice do studia je sledována jako prostá návratnost (viz. návratnost bez diskontování – roky), ale také se zohledněním návratnosti v čase (návratnost při diskontování – roky). Tato problematika je řešena již zmiňovaným diskontem ve výši 5 % za rok.

Tabulka 5: Návratnost investice do studia dle oborů

Bc			náklady za studium	student A	student B		návratnost bez diskontování - roky		návratnost při diskon- tování - roky	
				811 376	965 576					
	odvětví	ø hrubá mzda oboru BC	ø hrubá mzda oboru SŠ	ø čistá mzda oboru BC	ø čistá mzda oboru SŠ	rozdíl	student A	student B	student A	student B
+++	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, vody	49 538	40 369	36 198	29 883	6 315	11	13	16	21
++	Informační a komunikační činnosti	47 589	43 481	34 853	32 022	2 831	24	28	Ø	Ø
+	Peněžnictví a pojišťovnictví	43 206	38 077	31 837	28 292	3 545	19	23	62	Ø
-	Ostatní činnosti	25 947	23 350	19 942	18 156	1 786	38	45	Ø	Ø
--	Zemědělství, lesnictví a rybářství	24 904	23 751	19 224	18 423	801	84	100	Ø	Ø
---	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	23 026	22 429	18 548	17 516	1 032	66	78	Ø	Ø

VŠ			náklady za studium	student A	student B		návratnost bez diskontování - roky		návratnost při diskontování - roky	
	odvětví	ø hrubá mzda oboru VŠ		1 346 960	ø čistá mzda oboru VŠ	ø čistá mzda oboru SŠ	rozdíl	student A	student B	student A
+++	Peněžnictví a pojišťovnictví	76 816	38 077	54 985	29 883	25 102	4	5	5	7
++	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, vody	76 354	40 369	54 664	32 022	22 642	5	6	6	7
+	Informační a komunikační činnosti	74 508	43 481	53 396	28 292	25 104	4	5	5	7
-	Vzdělávání	33 926	23 614	25 438	18 331	7 107	16	19	32	57
--	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	28 753	22 429	21 870	17 516	4 354	26	31	Ø	Ø
---	Ostatní činnosti	28 392	23 350	21 623	18 156	3 467	32	39	Ø	Ø

+++ nejvyšší mzda dle odvětví

--- nejnižší mzda dle odvětví

Ø nebude možné uhradit do 100 let

Zdroj: vlastní výpočty

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že rozdíly mezd absolventů středních škol versus absolventů bakalářských studií nejsou ve většině případů natolik vysoké, aby mohla být částka investovaná do vzdělání v průběhu 100 let, při diskontování ve výši 5 %, uhrazena a investice se stala rentabilní. Výjimku tvoří pouze odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu, vody, kdy náklady vložené do studia budou uhrazeny do 16ti nebo 21 let dle toho, zda se jednalo o studium s hrazeným školným a obor Peněžnictví a pojišťovnictví, kdy v případě studia bez nutné úhrady školného je investice do studia rentabilní v 62hém roku zaměstnání, což je vzhledem k délce produktivního věku možné hodnotit také jako nerentabilní investici.

Rozdíl mezd absolventů středních a vysokých škol (5-ti leté studium) je naopak u tří nejlukrativnějších oborů vysoký a návratnost je tak značně rychlá. U odvětví Peněžnictví a pojišťovnictví je návratnost již v pátém roce zaměstnání, stejně jako u oboru

³⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Struktura mezd zaměstnanců C3*. [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: < http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/3109-04-_v_roce_2003>.

Informační a komunikační činnosti, kdy je to o rok později – platí pro studium bez hrazeného školného. S hrazeným školným je možné při průměrné mzdě daného oboru dosáhnout návratnosti investice v sedmém roce zaměstnání. U dvou odvětví s nejméně oceňovanou prací absolventů vysokých škol bohužel nejsou náklady na studium rentabilní.

4.2. Uplatnitelnost absolventů vysokých škol na trhu práce - dle oborů

V této části se chci zabývat otázkou trhu práce a uplatnitelnosti absolventů vysokých škol v praxi. Nezaměstnanost absolventů vysokých škol je ze statistických údajů dlouhodobě nejvyšší ve srovnání s ostatními úrovněmi studia. V současné době dochází v ekonomice k turbulentním změnám. Zároveň došlo v průběhu let k výraznému nárůstu soukromých vysokých škol a tím vzrostl i počet jejich absolventů. Platí tedy ve společnosti zažitá představa, že v případě absolvování vysoké školy máme práci a solidní výdělek zaručen? Existuje v tomto směru rozdíl mezi obory? Je možné, že absolventi některých oborů vysokých škol nejsou uplatnitelní v praxi? Podívejme se na tyto otázky pomocí statistických údajů.

4.2.1. Vývoj počtu absolventů vysokých škol dle jednotlivých oborů

Situace na trhu práce a uplatnitelnost v praxi se přímo odvíjí od množství nabízené pracovní síly v daném oboru, což platí při jakémkoliv úrovní vzdělání. Jako ukazatel pro následující analýzu jsem zvolila evidenci absolventů vysokých škol členěnou dle typů studijního programu. Tato data jsou poskytována prostřednictvím Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy.⁴⁰ V evidenci jsou započtení všichni absolventi v daném roce včetně těch, kteří již absolvovali nějaký typ studijního programu vysokých škol v předchozích letech. Data jsou řazena do skupin studijních programů dle rámcové osnovy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v návaznosti na studijní programy klasifikace kmenových oborů vzdělání, tzv. KKO.^{41; 42}

⁴⁰ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ: *VŠ – absolventi podle formy studia a typu studijního programu – podle zřizovatele a skupiny studijních programů*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <<http://dsia.uiv.cz/vystupy/f4/f42.xls>>.

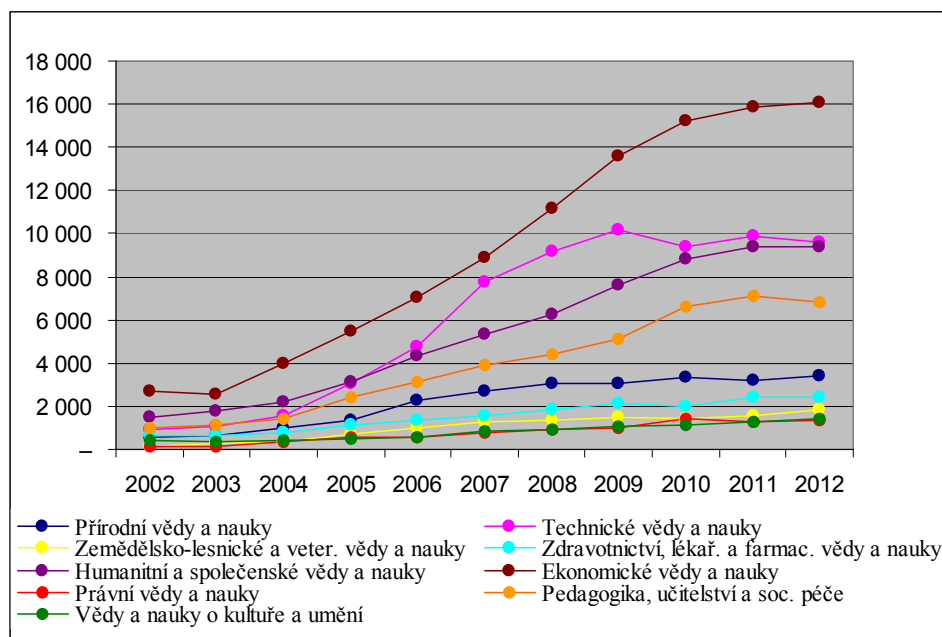
⁴¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Klasifikace kmenových oborů vzdělávání*. [online]. 26.11.2008 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/systematicka_cast_kkov/\\$File/KKOV%202008-3.xls](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/systematicka_cast_kkov/$File/KKOV%202008-3.xls)>.

⁴² MŠMT: *Rámcová osnova výroční zprávy o činnosti VŠ 2012 - Tabulková příloha*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/file/27439>>.

Tuto oblast je možné analyzovat z několika úhlů a to z pohledu absolventů bakalářského studia, pětiletého magisterského studia, následného docentského studia a celkového pohledu. Kompletní data jsou uvedena v příloze č. 4.

V následujícím grafu je zpracován vývoj absolventů bakalářského studia dle oborů v průběhu deseti let a to od roku 2002.

Graf 1: Vývoj počtu absolventů bakalářského studia dle jednotlivých studijních oborů dle KKO

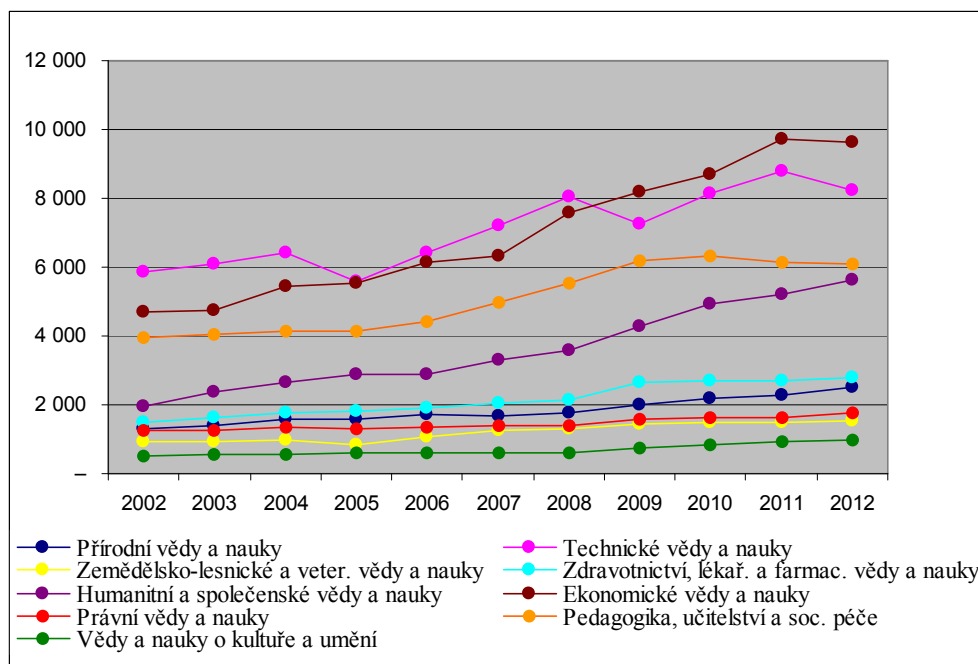
Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je zřejmé, že v bakalářském studiu jednoznačně převažuje počet absolventů Ekonomických věd a nauk. Již v roce 2002 měl tento obor 2690 absolventů. Jejich počet se v následujících deseti letech zvýšil na téměř šestinásobek. V roce 2012 dosahoval počet již 16 100 absolventů, což je o 6 698 osob více než následující nejčastější obor bakalářských studií – Technické vědy a nauky. Takto vysoký rozdíl je i důsledkem poklesu zájmu o technický směr po roce 2009, který pomyslné nůžky rozevírá o to výrazněji. Přitom v roce 2002 byl tento obor až čtvrtý nejabsolvovanější. Jeho pozice byla až za oborem Humanitní a společenské vědy a nauky (1503 absolventů) a oborem Pedagogika, učitelství a sociální péče (1011 absolventů). Všechny tyto obory si drží čelní pozice až do dnešních dnů a od roku 2006 v nezměněném pořadí (viz graf). Mezi nejméně studované obory patří Zemědělsko-lesnické a veter. vědy a nauky, Vědy a nauky o kultuře a umění a Právní vědy a nauky. Právní vědy a nauky mají v bakalářském oboru vůbec nejmenší počet absolventů

v roce 2012 a to 1 352. Z pohledu procent je ale vše jinak. V roce 2002 absolvovalo v bakalářském studiu v oboru Právní vědy a nauky pouze 126 osob, z čehož vyplývá v průběhu deseti let nárůst o neuvěřitelných 973 %. Jediný ještě výraznější nárůst při procentuelním šetření je v oboru Zemědělsko-lesnické a veter. vědy a nauky, kde změna z 133 absolventů na 1 839 znamená přírůstek 1 283 %. Zmiňovaná procenta ale vykazují takových vysokých hodnot právě z důvodu nízkého počtu absolventů v prvním sledovaném roce.

V uvedeném grafu je možné vysledovat nárůst absolventů všech oborů. Enormní nárůst absolutních čísel v ekonomickém směru je možné přisuzovat nárůstu počtu soukromých vysokých škol, kterých je pro daný obor velké množství. Celkově bakalářské obory vzrostly o 554 %.

Graf 2: Vývoj počtu absolventů magisterského studia dle jednotlivých studijních oborů dle KKO

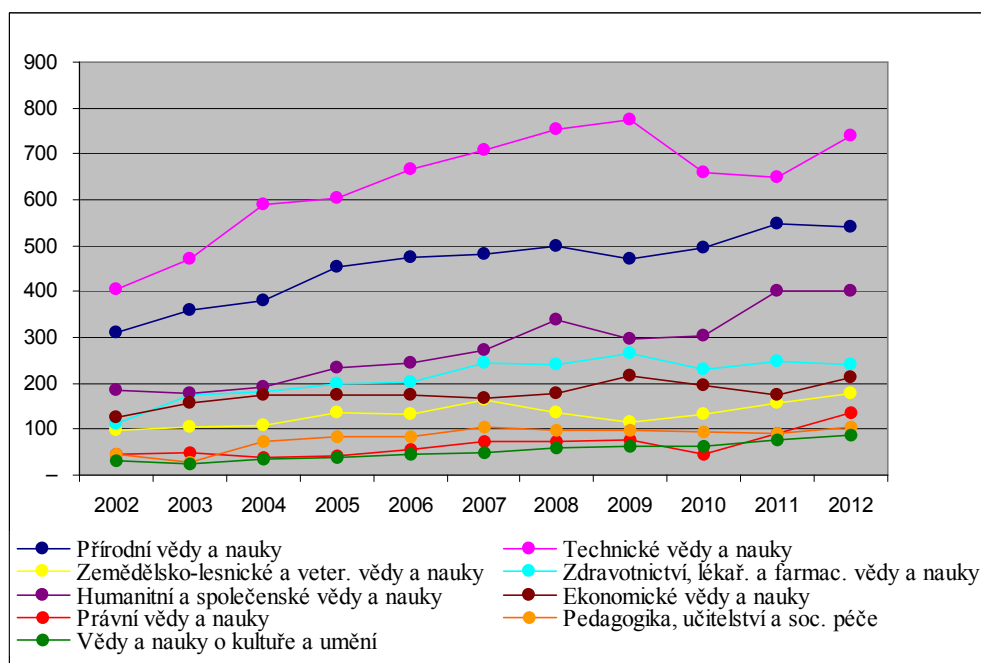

Zdroj: vlastní zpracování

Podíváme-li se na vývoj oborů magisterského studia, nárůst jejich absolventů z pohledu absolutních čísel není tak razantní. Nárůst Technických věd a nauk, který až do roku 2005 držel prvenství v počtu absolventů, je pozvolný - z 5 874 na 8 232 osob a v roce 2009 již padá na druhé místo za Ekonomické vědy a nauky, které se v průběhu deseti let dostaly z 4 679 na 9 613 absolventů. Tato skutečnost může být, stejně jako u bakalářské formy studia, zapříčiněna dalším nárůstem vysokých škol daného oboru. Zároveň je třeba zmínit nutné zohlednění časového skluzu, který vzniká lety potřebnými pro ukončení studia. Na

opačném pólu v počtech absolventů jsou opět Vědy a nauky o kultuře a umění, Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky a Právní vědy a nauky. Nárůst jejich absolventů je nepatrný a pohybuje se ve stovkách osob. Z pohledu procent vzrostl nejvíce počet absolventů v oboru Humanitní a společenské vědy a nauky a to o 185 % následovaný Ekonomickými vědami a naukami s 105 %. Z celkového pohledu jde ale "jen" o nárůst o 78 %

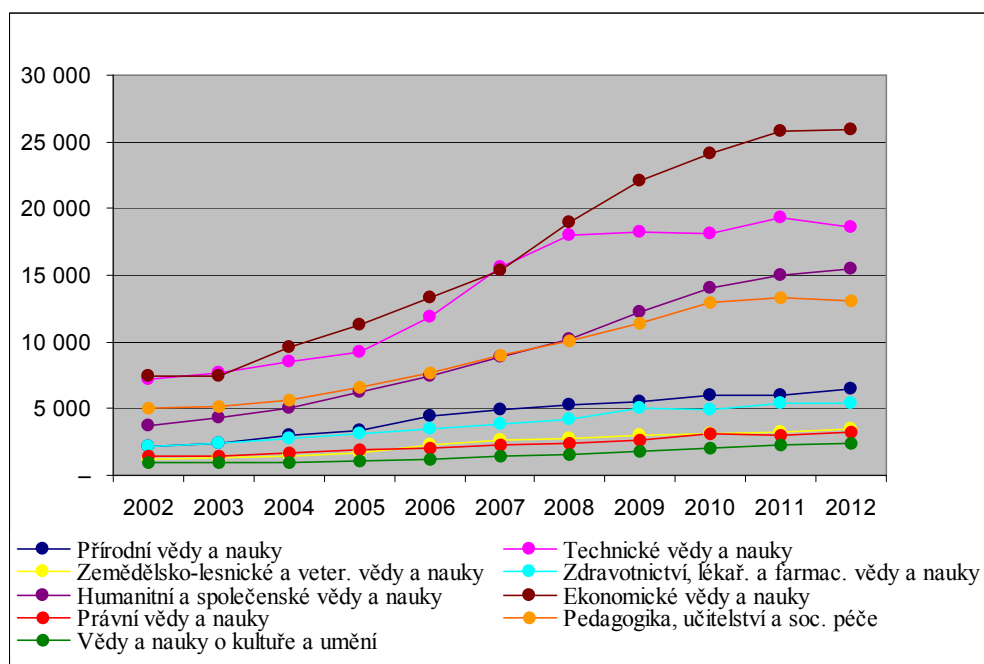
Graf 3: Vývoj počtu absolventů doktorského studia dle jednotlivých studijních oborů dle KKO

Zdroj: vlastní propočty

V doktorském navazujícím studiu pokračuje velmi malé množství studentů vysokých škol. Na první příčku se opět dostávají Technické vědy a nauky, jejichž nárůst je cca o 300 absolventů. V roce 2012 dosáhli počtu 738. Ty jsou tentokrát následovány Přírodními vědami a naukami s 539 absolventy v roce 2012 a na třetí příčce pak jsou Humanitní a společenské vědy a nauky s 401 absolventy. Nejméně početné obory, jako například z tohoto pohledu nejhůře si stojící obor Vědy a nauky o kultuře a umění nedosahuje k loňskému roku ani 100 absolventů v daném roce. Procentuálně je v doktorském navazujícím studiu nejvyšší nárůst v oboru Právní vědy a nauky a to o 209 %. Celkový nárůst je ale zaznamenán i ve studiu na této úrovni a to o 95 %.

Graf 4: Vývoj počtu absolventů všech typů studia dle jednotlivých studijních oborů dle KKV

Zdroj: vlastní propočty

Z celkového pohledu je tedy možné konstatovat vysoký nárůst absolventů vysokých škol, zapříčiněný především výrazným růstem počtu absolventů bakalářských oborů. Ve všech případech se mezi nejčastěji studovanými obory vyskytovaly Technické vědy a nauky, pod který však spadá mnoho různorodých odvětví vzdělání jako například sklářská výroba, chemická výroba, potravinářství, elektronika, elektrotechnika a další. V součtu absolventů je však nejvýznamnější obor Ekonomické vědy a nauky zahrnující menší počet odvětví, což je o to více znepokojivé. Lze tedy usuzovat na možné problémy s uplatnitelností na trhu práce.

4.2.2. Nezaměstnanost absolventů vysokých škol

Pro posouzení uplatnitelnosti absolventů vysokých škol v praxi vycházím ze statistik absolventů škol vedených v evidenci Úřadu práce a uváděných Ministerstvem práce a sociálních věcí⁴³. Tyto statistiky jsou zpracovávány vždy 2x ročně, a to k 30. 4. a 30. 9. daného roku. Data jsou pro potřeby níže uvedeného rozboru propočtena aritmetickým průměrem. Dále je také třeba připomenout, že z pohledu Úřadu práce je absolvent vysoké školy defi-

⁴³MPSV: *Absolventi škol a mladiství – Kvalifikační struktura absolventů*. [online]. 28.4.2006 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: < <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/abs>>.

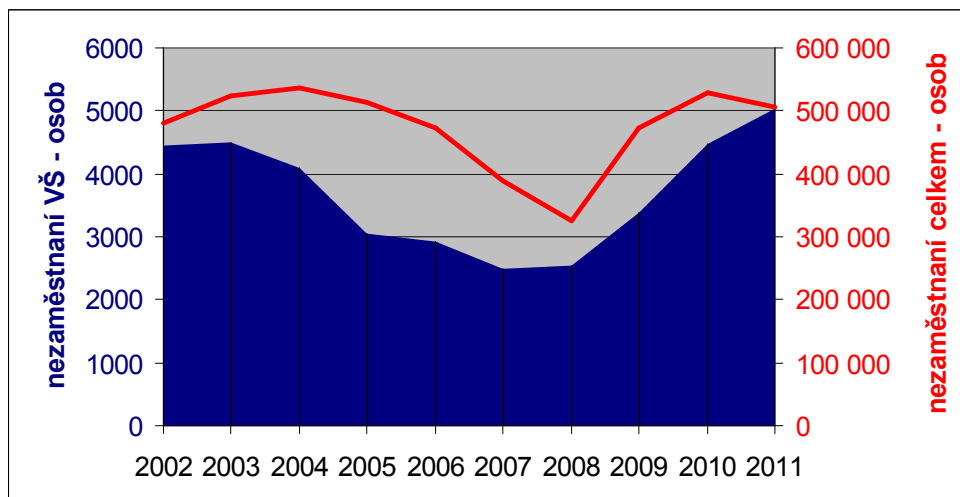
nován jako uchazeč o zaměstnání evidovaný na Úřadu práce, kterému doba od úspěšného ukončení studia nepřekročila 2 roky. Tato definice je platná od 1.1.2004.

Údaje jsou na internetových stránkách Úřadu práce zpracovány dle již zmiňované Klasifikace kmenových oborů vzdělání (KKOV) do úrovně studijních skupin. Ve výkaznictví matrik evidujících počty absolventů vysokých škol však tato položka není povinnou, proto jsem zpracovala graf a evidenci dle nadřazených hlavních skupin (dále obor) tak, aby bylo možné dané statistické údaje porovnávat. Podrobnější členění nezaměstnaných absolventů vysokých škol za jednotlivé roky je součástí této práce (příloha č. 3) a budu se k těmto datům dále odvolávat.

Pokud chceme posoudit vývoj počtu nezaměstnaných vysokoškoláků v námi sledovaném období, neboli v letech 2002 – 2011, jednalo se do roku 2007 o klesající a poté o rostoucí tendenci, což platí jak pro celkový vývoj, tak pro vývoj všech jednotlivých oborů.

Oproti roku 2002, kdy bylo na Úřadu práce evidováno 4 460 vysokoškolských absolventů bylo v roce 2007 evidováno těchto osob pouze 2 497. Vysoký nárůst nezaměstnaných byl zaznamenán v období začínající takzvané ekonomické krize v letech 2009 – 2010, kdy se hodnoty vrátily na původní čísla a v roce 2011 dokonce počet nezaměstnaných absolventů vysokých škol překročil 5 000 osob. V průběhu tohoto období však zároveň výrazně vzrostl i již zmiňovaný počet absolventů vysokých škol, což mělo, na výši počtu nezaměstnaných na této úrovni vzdělání, svůj vliv.

Graf 5: Nezaměstnanost

Zdroj: vlastní zpracování

Porovnáme-li hodnoty počtu nezaměstnaných absolventů vysokých škol s celkovým počtem nezaměstnaných osob v České republice⁴⁴ (zpracováno v Příloze č. 5), jedná se o mizivá čísla. I u celkového počtu nezaměstnaných je však možné sledovat obdobný vývoj v počtu nezaměstnaných ve sledovaném období, což dokládá výše uvedený graf. Počet nezaměstnaných se v roce 2002 pohyboval v průměru okolo 479 650 osob měsíčně. Také zde byl zaznamenán velký pokles nezaměstnaných v následujících letech, který dospěl v roce 2008 k poklesu až na 324 465 osob. Od tohoto roku však opět nastává jeho velký nárůst, který v roce 2010 dosahuje počtu 529 684 osob. V roce 2011 můžeme sledovat mírný pokles na číslo 505 567. Rok 2012 již není součástí grafu (data nezaměstnaných absolventů VŠ jsou sledována pouze do roku 2011). Ze statistických údajů je ale v roce 2012 vidět nepatrný nárůst nezaměstnaných na 505 917.

4.2.3. Nezaměstnaní absolventi vysokých škol dle skupin

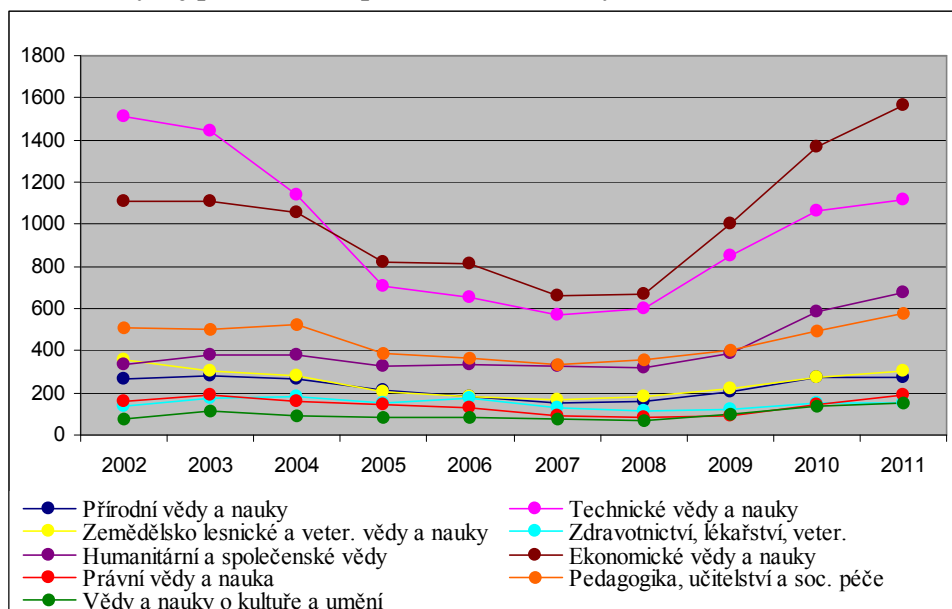
Z pohledu počtu nezaměstnaných, dle oborů, vedly v roce 2002 Technické vědy a nauky, pod které spadají skupiny jako hornictví, textilní výroba, stavebnictví, strojírenství a polygrafie, dále pak i skupiny jako elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika a jiné. V průběhu let však došlo v tomto oboru k poklesu nezaměstnaných a jejich počet je k roku 2011 stále pod původními hodnotami. Podíváme-li se na tento obor podrobněji,

⁴⁴MPSV: *Statistiky nezaměstnanosti*. [online]. 2013 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>.

neboli pohledem studijních skupin, velký pokles počtu nezaměstnaných vysokoškoláků byl zaznamenán ve skupině strojírenství. Oproti roku 2002, kdy bylo vedeno v průměru 364 uchazečů o práci, to bylo v roce 2011 pouze 94 uchazečů. Významný pokles nezaměstnaných byl zaznamenán i ve skupině elektrotechnika a telekomunikační a výpočetní technika, a to z 370 osob v roce 2002 na 197 osob v roce 2011. Opačný, nicméně ne tak razantní vývoj byl zaznamenán ve skupině potravinářské a skupině zaměřené na architekturu a urbanismus, které jsou také součástí tohoto oboru. Nárůst nezaměstnaných byl také v oblasti Speciální a interdisciplinární technické obory, kam spadají například procesní inženýrství, energetika, inženýrská informatika, nanotechnologie a další. Zde byl nárůst z 79 na 197 osob.

Za povšimnutí stojí také fakt, že tento pokles nezaměstnaných nebyl zastaven ani vysokým nárůstem počtu absolventů daného studijního programu, jež činil nárůst 157 %, neboli o 11 374 osob v období od roku 2002 do roku 2012. Podíváme-li se na tato čísla v poměru k počtu nezaměstnaných absolventů v daném období, v roce 2002 nenalezlo dle tohoto klíče 20,88 % absolventů své uplatnění na trhu práce, ale v roce 2011 to bylo pouze 5,78 %. Počet nezaměstnaných daného studijního programu vůči celkovému počtu absolventů v daném roce klesl z 4,8 % na 1,2 %.

Graf 6: Vývoj průměrného počtu nezaměstnaných absolventů VŠ dle oborů

Zdroj: vlastní zpracování

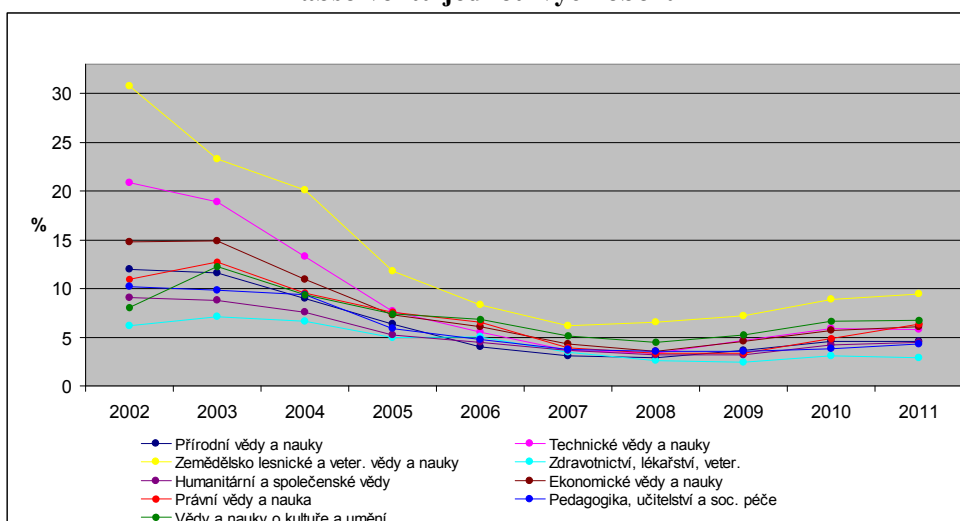
Početně nejvyšší nárůst 18 431 absolventů je evidován v období 2002-2012 u studijního programu Ekonomické vědy a nauky, který také od roku 2005 drží z pohledu počtu nezaměstnaných absolventů vysokých škol nechtěné prvenství. Za největším nárůstem stojí bakalářské obory, u kterých přibýlo ve zmiňovaném období 13 410 absolventů. Zároveň v polovině roku 2006 vznikla nová skupina KKOV – gastronomie, hotelnictví, turismus, která též spadá pod výše uvedený studijní program. Z pohledu počtu nezaměstnaných však není nárůst tak markantní. Oproti roku 2002, kdy bylo nezaměstnaných z tohoto programu 1 106, bylo v roce 2011 těchto osob 1 568. Z pohledu procentuálního vyjádření se uplatnitelnost těchto odborníků zlepšila. Původně 14,75 % nezaměstnaných v poměru k počtu absolventů tohoto programu se v průběhu roku 2011 ustálilo na 6,08 %. Vůči celkovému počtu absolventů byl vývoj z 2,9 % na 1,8 %.

Na třetí pozici je dle statistik studijní program Pedagogika, učitelství a sociální péče, jež zahrnuje například i obory jako vychovatelství a rodinná příprava a jiné. Zde se v průběhu let 2002 – 2010 pohyboval počet nezaměstnaných v rozmezí mezi 335 – 522 osob. V roce 2011 byla bohužel horní hranice prolomena a zastavila se na počtu 580 osob. I tak je ale Pedagogika, učitelství a sociální péče od roku 2009 z pohledu počtu nezaměstnaných na třetí pozici vystřídána oborem Humanitní a společenské vědy.

Na vývoj počtu nezaměstnaných se lze podívat i jen z pohledu procent. Vzhledem k tomu, že porovnávání počtu absolventů vůči všem nezaměstnaným nenabízí objektivní pohled na danou problematiku, využívám v další části analýzy porovnání absolventů vysokých škol vs. nezaměstnaní absolventi vysokých škol daných oborů.

Obory s menším počtem absolventů a větším počtem nezaměstnaných nám mohou s pořadím jednoduše zamíchat. Při celkovém porovnání všech úrovní studia a při porovnání absolventů a nezaměstnaných absolventů jednotlivých oborů, jde o výrazně klesající tendenci a následný mírný nárůst. Nejhuře na tom byl v roce 2002 v tomto směru studijní obor Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky, kde se počet nezaměstnaných k danému oboru pohyboval na 30,8 %. V roce 2011 to bylo už jen 9,5 %. I tak ale zůstává v rámci tohoto porovnání na první příčce, následován studijním oborem Vědy a nauky o kultuře a umění a oborem Technické vědy a nauky.

Graf 7: % vývoj počtu nezaměstnaných absolventů všech úrovní studia dle oborů vůči počtu absolventů jednotlivých oborů

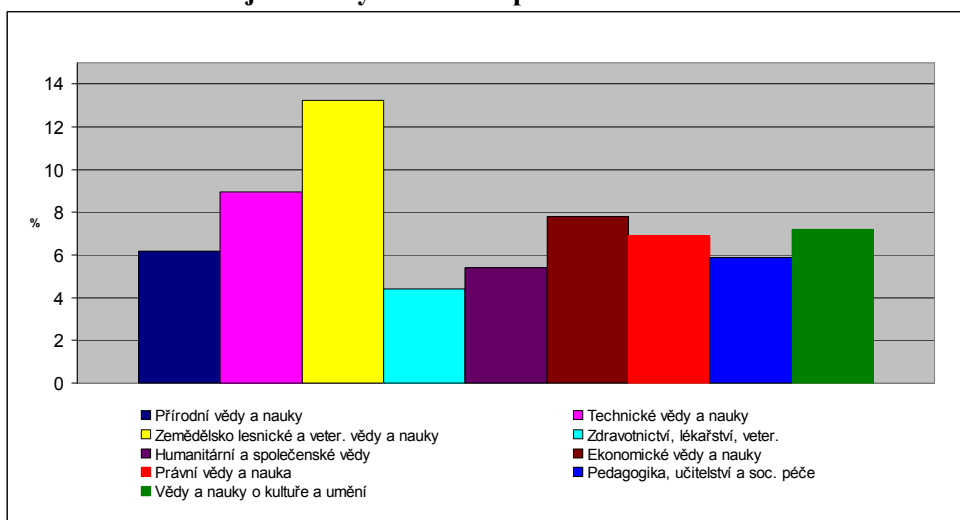

Zdroj: vlastní zpracování

V předchozím grafu je zjevný strmý pokles a následný, vcelku konstantní vývoj u všech oborů studia, což značí pozitivní vývoj uplatnitelnosti absolventů na trhu práce.

Do následujícího jsem grafu zpracovala výše uvedená data také jako průměrnou hodnotu za celé období 2002-2011. Graf je tak o něco přehlednější a lze tedy lépe určit tři pozice nejhůře uplatnitelných oborů. Na první příčce je již zmiňovaný obor Zemědělsko lesnické a veter. vědy a nauky, na druhé příčce Technické vědy a nauky a až na třetí příčce Ekonomické vědy a nauky.

Graf 8: % vývoj počtu nezaměstnaných absolventů všech úrovní studia dle oborů vůči počtu absolventů jednotlivých oborů – průměr za období 2002–2011

Zdroj: vlastní zpracování

5. Závěr

V této práci jsem se chtěla zaměřit na aktuální problematiku nezaměstnanosti ve vztahu k absolventům vysokých škol. Tato oblast ale naráží na mnoho dalších aspektů. Jde tedy o širší problematiku, která má vliv na celou společnost. Nejde totiž pouze o uplatnitelnost na trhu práce.

Vysokoškolské studium je nejvyšší úrovní vzdělanosti v České republice. Absolventi vysokých škol jsou nositeli nejvyšších hodnot, které by měli po vystudování dále přinášet. Tento přínos je prokazatelný a projevuje se jak na poli vědy a ekonomických přínosů pro stát a firmy, ve kterých ten který absolvent vykonává pracovní činnost, ale také na poli sociálním a společenském. V neposlední řadě je třeba zdůraznit mezinárodní význam vzdělání a to z důvodu uplatnitelnosti, ale také z důvodu konkurenceschopnosti, protože bez vzdělanosti a pokroku, který věda přináší by se z České republiky stala zaostalá země s obyvateli schopnými vykonávat jen nekvalifikované a podřadné práce.

Vzdělání je zároveň velmi nákladnou investicí. V České republice je vzdělání převážně hrazeno z veřejných zdrojů. Tyto zdroje na financování školství jsou ale omezené a bohužel nedosahují takové výše jako v zemích Evropské unie. Závažná situace ve školství je řešena změnami a celkovou restrukturalizací školství, při které je myšleno i na otázku změn ve financování školství. Na danou situaci je možné nahlédnout z úhlu soukromých vysokých škol, kde je školné hrazeno jejími studenty. V rámci své analýzy jsem se proto mimo jiné zaměřila na rentabilitu investic při studiu na soukromé vysoké škole z jejichž závěrů vyplývá, že návratnost investice se velmi odvíjí od úrovně absolvovaného oboru vzdělání. V případě diskontování pak není výjimkou, že se nám částka nevrátí nikdy.

Dále jsem se zaměřila na vývoj absolventů vysokých škol a jejich uplatnitelnost na trhu práce. Nárůst absolventů vysokých škol se projevuje ve všech oborech i úrovních studia. Nejvýraznější nárůst je ale možné sledovat u oboru Ekonomické vědy a nauky a to především na bakalářské úrovni. Zároveň je možné doložit v tomto oboru i největší průměrný počet nezaměstnaných. Je tedy možné usuzovat, že nárůst nezaměstnaných absolventů je zapříčiněn vysokým nárůstem absolventů vysokých škol. Výsledná analýza ale dokazuje, že i přes nárůst počtu nezaměstnaných absolventů je stále procentuelně jejich uplatnitelnost na trhu práce, při analýze vývoje za posledních deset let, velmi dobrá, ač má stoupající tendenci.

Závěrem bych chtěla celou problematiku shrnout. Při pohledu na oblast vysokých škol a jejich absolventů je možné konstatovat, že absolvování studia na vysoké škole přináší studentovi nepopíratelné výhody pro celý následující život. Studium je ale finančně náročné i v případě, že se nejedná o studium na soukromé vysoké škole, kde je nutné hradit školné. Návratnost vložených financí není vždy jistá, neboť se odvíjí od zvoleného oboru. Nezaměstnanost absolventů vysokých škol je daleko pod průměrem nezaměstnanosti v České republice, což je možné hodnotit jako pozitivní signál. Mezi uplatnitelností na trhu práce dle jednotlivých oborů jsou však rozdíly. Nezaměstnanost se v absolutních číslech nejvíce projevuje v oboru Ekonomické vědy a nauky. Při porovnání počtu nezaměstnaných vysokoškolských absolventů daného oboru s počtem absolventů daného oboru ale nejhůře vychází obor Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky. Vývoj tohoto ukazatele má dlouhodobě klesající tendenci jak u zmíněného oboru, tak u všech ostatních oborů studia. I přes nárůst počtu nezaměstnaných absolventů vysokých škol lze tedy konstatovat jejich vysokou uplatnitelnost na trhu práce.

Při otázce, zda pokračovat ve studiu na vysoké škole bych na základě výsledků mé bakalářské práce studium jednoznačně doporučila. Zároveň je ale třeba volit obor studia s rozmyslem. Zvážit při volbě oboru nejen své zájmy a přání, ale podívat se na celou situaci objektivně a s přihlédnutím ke statistickým údajům.

Conclusion

In this work I wanted to focus on the ever actual topic of unemployment and to relate it to the employability of the graduates from universities. The topic of unemployment is closely connected with many other aspects of economy, however, of which the employability of graduates is only one among many. Unemployment is very wide topic, affecting the economy of the whole country.

In the Czech Republic, the university education is the highest level of education that may be obtained. The graduates from universities are the bearers of the highest values, which they should keep giving to the society also after finishing their studies. Their positive contribution to the state is generally recognized, and may be seen in a country not only in terms of better scientific achievements or higher economic benefits, but also in terms of improved social and cultural life. Equally important is the international aspect of education, because without good educational system the Czech Republic might soon

become underdeveloped country. High quality of domestic education enhances technological progress and increases the competitiveness of domestic economy.

At the same time, from the point of view of an individual the education may be seen also as an investment. In the Czech Republic, the educational system is largely financed by state but its public funds are limited and, sadly, they do not reach the levels that are usual in developed European countries. The grave situations in the educational system are addressed by means of legislative and structural changes, which deal also with the questions concerning the changes of the funding of education. The whole situation may be looked at also from the point of view of private high schools, where the students are required to pay for their education. That is why in this thesis I focused just on the private high schools. The results of my analyses suggest that the return on the investment in education very much depends on the chosen field of studies. In case of discounting, it is no exception that invested amount of money is never fully returned.

In the chapter that followed I examined the development of the number of university graduates in time and their employability on labor market. The increase in number of university graduates has been demonstrated in each examined field and specialization of studies. The highest increase of graduates was seen in the field of economic science, mainly on the level of bachelor education. On the other hand, in the same field there was documented the highest number of graduates that became unemployed. We may draw conclusion that the increasing rate of unemployment is caused by the increased number of graduates. Nevertheless, the further analysis proves that in spite of the increase in the number of graduates their employability in the last ten years has still been very good.

To conclude, I would like to summarize my findings. After considering the topic of university education, it is possible to state that the education provides unquestionable benefits, which can help people throughout all their life. The studies, however, are financially demanding, and are such even in the case of state universities, not only the private ones, where the most expenses must be paid by students themselves. The return of such an investment is not always certain, as it was shown to depend on the chosen field of studies. The rate of unemployment among graduates is lower than the average rate of unemployment in our country, what can be seen as positive signal. As said, there are differences among the employability among graduates from different specializations. As to the absolute numbers, the unemployment is the highest among the graduates in the field of economic science. As to relative numbers, however, in terms

of employability the worst results are achieved by the graduates from sciences of the agricultural and forestry. The ratio of unemployed graduates over all graduates in this field is the highest. On the other hand, in the long term this indicator shows declining tendency, and not just in this field, but in all examined fields and specializations. Thus, in spite of the increase in the number of unemployed graduates, we can state that their employability on the labor market has, in relative terms, improved.

Based on the results of my bachelor thesis, I would recommend studying and completing the university education to all who are considering it. At the same time it is very important to carefully decide what field of studies and specialization to opt for. It seems vital to take into consideration not only their own preferences and desires, but to try to weigh all aspects objectively and to take heed of statistical data.

7. Seznam použité literatury

Knižní publikace:

HOLMAN, Robert: *Ekonomie*. 3. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, 714 s. ISBN 80-717-9681-6.

MAZOUCH, Petr a FISCHER, Jakub: *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. 1. vyd., Praha: C.H. Beck, 2011, 116 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-380-6.

MCKINSEY & COMPANY: *Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení*, Praha, 2002, 51 s.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. 1. vyd. Praha: 2009, 74 s. ISBN 978-80-254-4519-8.

PALEČKOVÁ, Jana: *Hlavní zjištění výzkumu PISA 2009: umíme ještě číst?* 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2010, 51 s. ISBN 978-80-211-0608-6.

Internetové zdroje:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Klasifikace kmenových oborů vzdělávání*. [online].

26. 11. 2008 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:

<[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/systematicka_cast_kkov/\\$File/KKOV%202008-3.xls](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/systematicka_cast_kkov/$File/KKOV%202008-3.xls)>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Sociální dávky a výpomoci*. [online]. Praha, 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:

<[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/3B002BB915/\\$File/140312q440.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/3B002BB915/$File/140312q440.pdf)>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Struktura mezd zaměstnanců C1*. [online]. Praha, 2012

[cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/3109-12-r_2012>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Struktura mezd zaměstnanců C3*. [online]. Praha, 2013

[cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/3109-04-v_roce_2003>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - Metodika* [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_vsps>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti* [online]. Praha, 7.11.2012 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti_20121107>.

EUROPEAN COMMISSION: *Struktury vzdělávání a odborné přípravy v Evropě - Česká republika..* [online]. 2010, s. 65 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Eu_CZ_2010/educz_0910.pdf>.

EVROPSKÁ KOMISE: *Metodické pokyny pro provedení analýzy nákladů a přínosů na programové období 2007 - 2013.* [online]. 2006, s. 22 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/working/wd4_cost_cs.pdf>.

JUŘÍČEK, Petr: *Analýza možností využití nástrojů APZ u osob se symptomy sociální patologie.* VŠE. [online]. Praha, 2010, 20 s. Dostupné z: <http://kie.vse.cz/wp-content/uploads/ws_juricek.pdf>.

MATĚJOVÁ, T.: *Nezaměstnanost v ekonomické teorii.* Brno, 2007, 46 s. Bakalářská práce na ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Kamil Fuchs, CSc. Dostupné z: <

http://is.muni.cz/th/136616/esf_b/nezamestnanost_v_ekonomicke_teorii.pdf>.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY: *ILO - Mezinárodní organizace práce.* [online]. Praha, 28.12.2005 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/ilo_mezinarodni_organizace_prace/index.html>.

MIRASLEBT: *Nezaměstnanost.* [online]. 2012 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z:

<<http://www.miras.cz/seminarky/makroekonomie-n10-nezamestnanost.php>>.

MPSV: *Absolventi škol a mladiství – Kvalifikační struktura absolventů.* [online]. 28.4.2006 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/abs>>.

MPSV: *Sociální dávky a výpomoci.* [online]. Praha, 25.10.2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje>>.

MPSV: *Statistiky nezaměstnanosti.* [online]. 2013 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:

<<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>>.

MŠMT: *OECD*. [online]. Praha, 2006-2012 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z:

<<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/organizace-pro-ekonomickou-spolupraci-a-rozvoj-oecd>>.

MŠMT: *Rámcová osnova výroční zprávy o činnosti VŠ 2012 - Tabulková příloha*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/file/27439>>.

PIAAC: Mezinárodní výzkum dospělých. [online]. UIV, 2011 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <<http://www.piaac.cz/>>.

RESPEKT INSTITUT: *Evropská regionální fóra: Vzdělání a trh práce*. [online]. 2010, s. 22 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/37/11326-vzdelani_a_trh_prace.pdf>.

SAGIT: *Státní politika zaměstnanosti*. [online]. Ostrava, 2013 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=154&typ=r&levelid=pr_306.htm>.

UNICORN COLLEGE: *Dějiny a vývoj hospodářství*. [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <[http://uu.unicornuniverse.eu/ues/sesm;jsessionid=DDD1729BF9B2775E8DE8F82144800E77.0tcde25?REQID=E-O7LcrWiYY=&WINID=4xs&action=53\\$7:3i@4-143&ref=ues%3AUCL-BT%5B118500965363973101%5D%3AEHT11W.CZ%2FTUT03%2FPORTAL%5B44191574830877704%5D%3A50946974271933514%5B50946974271933514%5D](http://uu.unicornuniverse.eu/ues/sesm;jsessionid=DDD1729BF9B2775E8DE8F82144800E77.0tcde25?REQID=E-O7LcrWiYY=&WINID=4xs&action=53$7:3i@4-143&ref=ues%3AUCL-BT%5B118500965363973101%5D%3AEHT11W.CZ%2FTUT03%2FPORTAL%5B44191574830877704%5D%3A50946974271933514%5B50946974271933514%5D)>.

ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ: *VŠ – absolventi podle formy studia a typu studijního programu – podle zřizovatele a skupiny studijních programů*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <<http://dsia.uiv.cz/vystupy/f4/f42.xls>>.

Zákon č. 435/2004 Sb. ze dne 13. května 2004 o zaměstnanosti. Dostupný z: <http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/zoz_-_1._ledna_2013.pdf>.

Zákoník práce č. 262/2006 Sb. ze dne 21. dubna 2006 - § 109. Dostupný z: <www.mpsv.cz/files/clanky/2919/262-2006.pdf>.

8. Seznam obrázků

Obrázek 1: Původní Phillipsova křivka	20
Obrázek 2: Phillipsova křivka - akcelerace inflace	21
Obrázek 3: Původní míra registrované nezaměstnanosti ve srovnání s novým ukazatelem – podílem nezaměstnaných 15-64 let, ČR	25
Obrázek 4: Dobrovolná nezaměstnanost	28
Obrázek 5: Vzdělávací systém v ČR	37
Obrázek 6: Celkové výdaje na vzdělávací instituce na žáka/studenta v 1000 PPS (rok 2004)	41

9. Seznam tabulek

Tabulka 1: Výdaje na politiku zaměstnanosti v ČR	31
Tabulka 2: Rentabilita investice z pohledu státu	35
Tabulka 3: Náklady na VŠ z pohledu státu.....	40
Tabulka 4: Rentabilita investice z pohledu studenta	43
Tabulka 5: Návratnost investice do studia dle oborů.....	45

10. Seznam grafů

Graf 1: Vývoj počtu absolventů bakalářského studia dle jednotlivých studijních oborů dle KKO V	47
Graf 2: Vývoj počtu absolventů magisterského studia dle jednotlivých studijních oborů dle KKO V	48
Graf 3: Vývoj počtu absolventů doktorského studia dle jednotlivých studijních oborů dle KKO V	49
Graf 4: Vývoj počtu absolventů všech typů studia dle jednotlivých studijních oborů dle KKO V	50
Graf 5: Nezaměstnanost	52
Graf 6: Vývoj průměrného počtu nezaměstnaných absolventů VŠ dle oborů	53
Graf 7: % vývoj počtu nezaměstnaných absolventů všech úrovní studia dle oborů vůči počtu absolventů jednotlivých oborů	55
Graf 8: % vývoj počtu nezaměstnaných absolventů všech úrovní studia dle oborů vůči počtu absolventů jednotlivých oborů – průměr za období 2002–2011	55

11. Seznam příloh

- 11.1. Příloha č. 1 – Vývoj průměrných mezd dle pracovního zařazení
- 11.2. Příloha č. 2 – Průměrné mzdy dle odvětví
- 11.3. Příloha č. 3 – Počty nezaměstnaných dle oborů a studijních pro-gramů
- 11.4. Příloha č. 4 – 2002–2012 – absolventi, nezaměstnaní, nezaměstnaní vs. absolventi
- 11.5. Příloha č. 5 – Vývoj celkového počtu nezaměstnaných 2002-012

Přílohy 1-5 jsou k dispozici na přiloženém CD.